

RAPPORT

Føre Var Trondheim høst 2021

Rustrender i Trondheim Føre Var nr. 02/21

Hovedfunn:

Økt bruk av cannabis

Nedgang for ecstasy/MDMA

Økt bruk av Xanor/Xanax

Mindre tilgjengelighet heroin

Heftets tittel:

Føre Var Trondheim – 02/21

Forfattere: Katrin Øien og Tor Sæther

Forord

Kompetansesenter rus – Midt-Norge (KORUS Midt) publiserer nå den syvende Føre Var-kartlegging av rustrender i Trondheim. Systematisk kartlegging og sammenstilling av data som Føre Var representerer, bidrar til å utvide kunnskapsgrunnlag og oversikt, og vil supplere annen kunnskap og samlet sett bidra til en mer helhetlig forståelse av hvordan ulike samfunnsforhold påvirker rusmiddelsituasjonen lokalt. Kartleggingen styrker kunnskapsgrunnlaget for analyse av trendutvikling på rusområdet over tid. Kunnskapen vil kunne anvendes av lokale myndigheter til planlegging og tiltaksutvikling i kommunen og andre offentlige instanser.

Covid-19 pandemien har naturlig nok bidratt til omfattende endringer i rusbruken i Trondheim. Restriksjoner i uteliv, kulturliv og reiseliv fortsetter å prege konsumet av både legale og illegale rusmidler, og forsøk på ulovlig innførsel. Nedgang for ecstasy/MDMA i denne rapporten kan vitne om den reduserte aktiviteten i utelivet. En økning i bruk av cannabis kan vitne om at den periodevise nedgangen som var i tilgjengelighet og påfølgende økte priser nå har stabilisert seg tilbake til et nivå før pandemien brøt ut.

I denne rapporten er det også funnet en nedgang i tilgjengelighet på heroin, men en økning for andre opioider/opiater som oksykodon og kodein. Disse har i likhet med heroin respirasjonshemmende egenskaper, slik at det er viktig å holde oppe trykket på overdoseforebygging. Det var en sterk økning i antall påfyll av nalokson nesespray i forrige periode, noe som indikerer at brukerne ruser seg sammen og passer på hverandre, men også at det potensielt er en del overdoser som kanskje ikke fanges opp av hjelpeapparatet. Dette kan være en følge av pandemien og endringer i brukeratferd som følge av denne.

Disse funnene aktualiserer Føre Var som systematisk monitoreringsverktøy. Vi tror derfor at rapporten vil være av interesse og at den har nytteverdi. KORUS Midt takker alle bidragsytere og håper på fortsatt godt samarbeid med alle som har gjort rapporten mulig, og at vi sammen kan videreføre det viktige kartleggingsarbeidet som Føre Var representerer. Vi håper rapporten leses, brukes og deles flittig av alle relevante aktører i Trondheim.

På vegne av kartleggingsteamet ved KORUS Midt rettes stor takk til KORUS Bergen. De er en uvurderlig samarbeidspartner i diskusjon av både metode og utvikling av kartleggingen.

Trondheim 07. desember 2021

KORUS Midt

Trond Rune Ljøkjell

Avdelingssjef

Innhold

Forord	2
Føre Var Trondheim – Høst 2021	4
Kommentarer høst 2021	8
Russpesifikke funn	14
Alkohol	14
Hallusinogene rusmidler	16
Cannabis	16
LSD	18
Sentralstimulerende rusmidler	19
Kokain	20
Ecstasy/MDMA	21
Amfetamin/metamfetamin	22
Opioider/opiater	24
Heroin	24
Kodein	26
Oksykodon	27
Benzodiazepiner	28
(Rohypnol, Xanor/Xanax, Valium, Rivotril, Sobril)	28
Valium	28
Xanor /Xanax	29
Sobril	31
Rivotril	31
Benzodiazepiner som gruppe	33
Andre medikamenter og syntetiske stoffer	35
(GHB/GBL, Anabole virkestoffer, Ritalin, NPS)	35
GHB/GBL	35
Anabole virkestoffer	37
Ritalin	38
Nye psykoaktive stoffer (NPS)	40
Konsekvenser av rusmiddelbruk	41
Litteratur	50

Føre Var Trondheim – Høst 2021

Hva er Føre Var?

Kompetansesenter Rus – Midt-Norge (KORUS Midt), har på oppdrag fra Helsedirektoratet etablert et system for overvåkning av rustrender i Trondheim – Føre Var Trondheim. Systemet har som målsetting å identifisere, overvåke og rapportere trender i tilgjengelighet og bruk av rusmidler i Trondheim. Denne utgaven av Føre Var Trondheim viser tendenser for de siste seks månedene (april – september 2021) sammenlignet med halvåret før (oktober 2020 – mars 2021). Selv om vi har levd med Covid-19 i halvannet år nå, så må vi fremdeles ta høyde for at enkelte områder som denne rapporten forsøker å dekke blir en del påvirket av pandemien, som utelivet. Denne rapporten dekker perioden før samfunnet hadde felles gjenåpning i slutten av september. Det er viktig å ta dette i betraktning når man ser på endringen i rustrender, da disse i stor grad er påvirket av forhold som tilgjengelighet av rusmidler og anledninger for å bruke dem.

Det samarbeidet vi har etablert med ulike instanser og enkeltpersoner i Trondheim gjør det mulig å innhente lokale data om tilgjengelighet og bruk av rusmidler. Denne rapporten utarbeides på grunnlag av disse og distribueres til politikere, fagpersoner, forskere og andre som er interesserte i eller arbeider med rusproblematikk. Kartleggingen er forankret i kommunedirektørens fagstab i Trondheim kommune.

Hvorfor Føre Var?

Det finnes mye kunnskap om den lokale rusmiddelsituasjonen hos enkeltpersoner og instanser, men ofte er informasjonen lite organisert og blir isolert der den er. Føre Var innhenter, sammenfatter og analyserer slike opplysninger og data. Systemet skal være tidlig ute og formidler siste nytt om rusmiddeltrender, for å gi politikere og fagpersoner mulighet til å iverksette effektive og evidensbaserte tiltak.

Framgangsmåte

Rapporten baseres på kvalitative og kvantitative rusrelaterte kilder, som bidrar til å gi et pålitelig bilde av rusmiddelbruken i kommunen der metodikken brukes (Mounteney, 2009).

Kildene som benyttes i Trondheim er:

- 24 statistiske kilder som inkluderer salgstall for alkohol og medikamenter, behandlingsdata, data fra hjelpetelefoner, politi, tolletat og sykehus. I tillegg mottar vi noen statistikker som ikke brukes inn i hovedanalysene, men som vi benytter for å belyse endringer.

- Fem interessekilder som inkluderer internettside, lokalaviser og søkemotor. Det er også noen relevante kilder som gjennomgås kvalitativt.
- Spørreskjema til et trendpanel.

Tallene fra disse kildene går så gjennom en rekke utregningsprosesser, slik at de får sammenlignbare forholdstall som da indikerer om det har vært økning eller nedgang fra kildene, og til slutt for de ulike rusmidlene/medikamentene siden forrige innsamlingsperiode. Mer detaljer om disse prosessene ligger i appendiks A. I appendiks B belyser vi noen metodiske begrensninger, og i appendiks C ligger en oversikt over de datakildene som benyttes. Vi anbefaler å særlig se på oversikten over datakildene før man leser rapporten.

Bildet av tendenser for rusbruk i Trondheim, som presenteres i denne rapporten, er basert på kilder som vist i illustrasjonen:

Føre Var - kilder høst 2021

Litt om trendpanel

I denne rapporten har 24 personer/informanter/instanser bidratt i et anonymisert trendpanel, der alle er valgt ut på bakgrunn av sin ekspertkunnskap om rusmiddelbruk i Trondheim, eller ut i fra sin stilling/posisjon ser eller hører om det som brukes. Informantene besvarer et spørreskjema hver sjette måned. De fleste har vært med i de tidligere rapportene, mens noen er nye og noen fra de forrige deltok ikke denne gangen.

Informantene deles inn i hovedgruppene «Det generelle samfunn», «Utelivet» og «Risiko/etablert miljø». Panelet er bredt sammensatt og består av fagfolk, rusmiddelbrukere, og personer med god kjennskap til ulike utelivs- og ungdomskulturer, som ansatte i kommunale tiltak, og fra spesialisthelsetjenestene. Som i de to foregående er det i denne rapporten nesten ingen informanter knyttet til «Uteliv». Dette er en av de virksomhetene som har lidd hardest under pandemien Covid-19, og tilbakemeldingene er at det har vært liten eller ingen aktivitet. Mer om dette i kommentardelen.

Presentasjon av funn

Føre Var Trondheim presenterer funn relatert til de ulike rusmidlene på følgende måte:

- Illustrasjoner av tendenser. Her brukes en samlet skår, endring (aggregert differanse¹), som gir en indikator på den totale endringen.
- Tendenser for de siste seks månedene, som dekker tidsrommet 1. april 2021 – 30. september 2021. Disse blir forklart ved at endringen (den aggregerte differansen) deles opp i bruk-, tilgjengelighet- og interesseindikatorer. Tallene for alkohol er et unntak her, hvor vi sammenligner sommer mot sommer og vinter mot vinter for å unngå endringer som ligger til normale sesongvariasjoner.
- Beskrivelse av endringer som de ulike kildene har rapportert den siste perioden, sammenlignet med perioden før der dette har vært mulig.

Data fra det siste halvåret 1. mars 2021 – 30. september 2021, sammenlignes i hovedsak med data fra forrige halvårsperiode som var, 1. oktober 2020 – 31. mars 2021. Samtidig er det kjent at salg av alkohol varierer avhengig av sesong, og Føre Var sammenligner derfor slike data, som de for alkohol, med tilsvarende periode året før (oktober – mars mot oktober – mars, og april – september mot april – september). Dette gjelder i hovedsak de statistiske kildene.

Rapportens oppbygging og innhold

I rapporten inkluderes bare de funnene som vi mener vi har innhentet nok data på, både kvalitativt og kvantitativt, til å si noe om. Vi har tatt bort noen rusmidler/medikamenter hvor vi ikke syns vi har godt nok grunnlag til å si noe konkret om deres utvikling. Det rapporteres på de ulike gruppene alkohol, hallusinogene rusmidler, sentralstimulerende midler, opioider/opiater, benzodiazepiner og andre medikamenter og syntetiske stoffer, med

¹ Se appendiks 1, side 43

rapportering på tilhørende rus- og legemidler i hver kategori. Det presenteres også andre relevante statistikker.

Manual – Føre Var: Kartlegging av rustrender

I 2007 ble det utarbeidet en manual, «Føre Var: Kartlegging av rustrender» (Lervåg & Mounteney, 2007), rettet til fagfolk som ønsker å etablere et system for å overvåke lokale rustrender. KORUS Bergen tilbyr opplæring i bruk av metoden. For mer informasjon, kontakt: Else Kristin Utne Berg: else.kristin.utne.berg@helse-bergen.no

Kommentarer høst 2021

Covid-19 har fortsatt å prege samfunnet i denne perioden, slik det gjorde i de forrige periodene. Samfunnet ble noe mer åpnet i sommer, dog med restriksjoner som både begrensede åpningstider for utesteder, antall plasser på konserter og forestillinger, plassering av folk i lokaler og serveringsformer (eks. bordservering). Det har fremdeles vært ganske redusert reiseaktivitet og dermed grense- og taxfreehandel i begge periodene, men dette vil nok ikke påvirke sammenligningene med forrige periode i like stor grad som sist da det også var slik i den perioden. Utelivsbransjen er ikke representert i Trendpanelet, men mediene har vært svært opptatt av utelivs- og festbildet, særlig knyttet til russefeiring og fadderuker.

Russetiden gikk forholdsvis rolig for seg. Det var god kontakt mellom politi og russ, og Covid-restriksjoner fungerte nok som en naturlig festdemper. Fadderukene fikk derimot mye oppmerksomhet. På grunn av restriksjonene i utelivet ble det svært mange private fadderfester, og studenttette Møllenberg skapte heftige debatter i mediene på grunn av all feststøyen som ble en plage for øvrige beboere. Det er uvisst om studentene drakk mer enn i en normal fadderuke, eller om det var mangel på utesteder som gjorde festingen ekstra tydelig. Helt i innspurten på denne kartleggingsperioden, 25 september, åpnet samfunnet igjen, og både utesteder og arrangementer kunne igjen fungere som normalt. I følge Tolletaten har smuglingen av narkotika (generelt) flyttet seg litt bort fra persontrafikken over til tunggodstrafikken etter at pandemien brøt ut. Det har jo fremdeles vært behov for varetransporter under pandemien, så disse har fått passere grensene. Beslagene som gjøres på tungtransport ser ut til å stadig øke i omfang.

Norge henger jo sammen, og av det som beslaglegges en plass skulle nok noe en annen plass. Dette var årsaken til at vi valgte å inkludere beslagstall fra hele Trøndelag i rapporteringen vår, da vi blant annet så i mediene at det ble gjort store beslag i personbiler i randkommuner, på stoffer som antageligvis var tiltenkt markedet i Trondheim. Dermed vil jo et beslag som gjøres på Østlandet også påvirke hva som er tilgjengelig på gata i Trondheim. På samme vis er jo ikke Norge heller i et vakuum. Mange av rusmidlene produseres rundt omkring i særlig sentraleuropeiske land, eller blandes ut der, og når det da gjøres beslag i Europa vil det også påvirke det som kommer til Norge. I juni i år ble det satt i verk en verdensomspennende aksjon mot kriminelle som blant annet drev narkotikahandel (<https://www.aftenposten.no/verden/i/9O5IM5/hemmelig-politiapp-foerte-til-paagripelser-av-800-kriminelle-verden-rund>). Vi vet ikke om vi ser noen av effektene av dette enda, men dette er aksjoner som på sikt vil kunne ha noe å si for hva som kommer på markedet i Trondheim også, og hvem som er hovedaktørene bak.

Pandemien påvirket jo alkoholsalget, da mye flyttet seg fra utlandet (særlig Sverige) og tax-free til de lokale butikkene og vinmonopolene. Vi så ingen endring i salgstallene sammenlignet med samme periode i fjor (vi sammenligner sesong mot sesong for alkohol der det er mulig), noe som tyder på at reiseaktiviteten i alle fall ikke var tilbake i full grad, men økningen i beslag i Trøndelag viser nok at en del har forsøkt å gjenoppta importen. Vi se ikke så

mye endring i bruksindikatorene, som ruspåvirkede sjåførere, men det var flere som måtte i drukkenskapsarresten i Trøndelag enn i perioden oktober 2020 – mars 2021, og Trendpanelet rapporterer om en økning i bruk i samme periode. I skrivende stund er samfunnet gjenåpnet i teorien, men på grunn av ny mutasjon av Covid-viruset ser det ut til at stadig flere toner ned førjulsfeiringer med julebord for å unngå smittespredning, og det blir interessant å se om samfunnet klarer å normalisere seg inn i neste rapporteringsperiode. Da håper vi å ha tettere kontakt inn mot utelivet også for å se om vi klarer å fange opp bildet enda bedre.

Det er mulig at de restriksjonene og begrensningene som har vært knyttet til utelivet er noe av årsaken til den sterke nedgangen for ecstasy/MDMA denne gangen. Vi har lenge sett en nedgang for ecstasy/MDMA i våre kartlegginger. I forrige periode mente Trendpanelet det var en økning i både bruk og tilgjengelighet, men ikke denne gangen. Da ble det snakket mye om «knips», som er slang for ecstasy/MDMA, særlig blant ungdommer, men dette fikk vi ikke høre så mye om denne gangen. Men det er også sterk nedgang for tilgjengeligheten, og det ble ikke gjort noen beslag i Trondheim av Tolletaten i forrige periode, og bare ett i Trøndelag. Også Kripos hadde nedgang i antall og mengde beslag i perioden.

Cannabis fikk en kraftig nedgang i det pandemien kom våren 2020. Det var perioder med mangel på cannabis, og prisene var tidvis høye, og bruken gikk derav ned. I de to siste periodene har bruken imidlertid hatt sterk økning, så pandemieffekten er nok borte. Til tross for økningen i bruk fant vi også denne gangen en nedgang i tilgjengelighet for cannabis. Dette har vi funnet i de fire forrige rapportene også. Vi er ikke sikre på hvorfor det er så stor diskrepans mellom bruk og tilgjengelighet, men det er nærliggende å tenke at en del kommer seg inn til Trøndelag under lupen til toll og politi.

Det er ikke bare bruken som ser ut til å øke, men også den åpenlyse bruken i offentlig rom. Flere mener folk ikke er så opptatte av å skjule bruken lengre. Dette har vi fått rapporteringer om tidligere også, men der det tidligere var snakk om å gå rundt hjørnet på utestedet oppleves det nå at folk kan røyke mer offentlig, og at det ikke blir slått ned på av utelivsansatte. Det påpekes av flere at det ser ut til at cannabisbruk har blitt veldig normalt. Noen knytter denne økte aksepten til rusreformen som skulle vedtas, og i tillegg har jo Riksadvokaten sendt ut et dokument som har innskrenket politiets bruk av ransaker på folk som bruker narkotiske rusmidler.

Denne innskrenkelsen av bruk av ransaker ser vi tydelig på de tallene vi får fra politiet lokalt. De fleste av disse tallene er for generelle til at vi kan bruke dem inn i hovedtabellen vår, men de er med på å gi et blikk på helhetsbildet i Trondheim. Vi ser for eksempel en halvering i antall saker om besittelse av narkotika siden forrige kartleggingsperiode, som nok er en konsekvens av denne endrede praksisen. Ett av de tallene vi kan bruke inn i rapporteringen vår fra politiet er antallet dopingovertrедelser. Her ser vi denne gang en reduksjon på ca 40%. Det har forekommet slike fall tidligere, men det er nærliggende å tenke at retningslinjene fra Riksadvokaten har hatt noe betydning.

Siden det har vært en del økning av beslag på preparater med anabole virkestoffer i Trøndelag denne perioden er det ikke usannsynlig at det er en del

tilgang på dette i Trondheim. I tillegg til beslag av anabole virkestoffer ser vi også en del beslag av brystkreftmedisiner, som kan brukes av personer som også bruker anabole virkestoffer for å motvirke noen av de uheldige bieffektene av bruken. Vi ser også merkbart flere beslag av potensfremmende produkter denne gangen, men de som har bestilt disse ser ikke ut til å være i den samme gruppen som bruker anabole virkestoffer, det er menn i alle aldre som bestiller slike.

Etter en nedgang i forrige periode ser vi denne gangen at Xanax/Xanor har fått en økning på bruksindikatorene. Det skal sies at mange i Trendpanelet velger å si Xanor/Xanax i tilfeller hvor de egentlig vil svare benzodiazepiner i spørreskjemaet vårt, når de skal svare på spørsmål som hva som har mest sosiale konsekvenser o.l. Det er uansett økning i treff på mange av bruksindikatorene som går på virkestoffet alprazolam, så det er ikke derfor vi ser en økning i bruk. Trendpanelet rapporterte sterk økning i bruk, de fleste fra Risiko/etablert miljø. Det var imidlertid mange som snakket om mer bruk av Xanor/Xanax blant ungdommer og unge voksne. Flere kilder nevner «pillebruk» blant unge, og da er det disse og Ritalin/ADHD-medisin som nevnes spesifikt. I følge EMCDDA ser man at unge mennesker er en av gruppene som har en økt bruk av benzodiazepiner, og de mener dette kan ha sammenheng med at de er relativt billige sammenlignet med andre rusmidler, og at de er tilgjengelige på internett ([Spotlight on... Non-medical use of benzodiazepines | www.emcdda.europa.eu](https://www.emcdda.europa.eu/spotlight-on-non-medical-use-of-benzodiazepines)). Xanax/Xanor er også nevnt spesifikt knyttet til falske tabletter, og at slike kan inneholde fentanyl, så det er viktig å holde et åpent øye med denne utviklingen blant ungdom og unge voksne.

I kjølvannet av pandemien var det en økning i tilgjengelighet av heroin. Det har i de siste tre rapportene vært en økning i tilgjengelighet av heroin, men de statistiske kildene har ikke klart å fange opp denne økningen i bruk, hvor noe antageligvis har med prøverekvirering og kapasitet å gjøre, for i begge 2020-rapportene ble det rapportert en økning i bruk fra Trendpanelet. I denne og i forrige periode har Trendpanelet meldt om ingen endring i bruk, men siden tilgjengeligheten ser ut til å ha vært god betyr ikke dette at det ikke har vært bruk. Vi får noe data fra Helse- og overdoseteamet (HODT) som vi ikke benytter inn i hovedtabellen, og til tross for en massiv utdeling av røykefolie i denne perioden, så har det også vært en stor økning i antall påfyll på nalokson nesepresspray, og det har vært delt ut flere kanyler og pumper enn halvåret før, men ganske likt for samme periode i fjor. Det har ikke vært økning i ikke-dødelige overdoser registrert av HODT, men det har dessverre vært noen dødsfall, uten at vi kjenner til om det var heroinbruk involvert i disse.

Når det gjelder øvrige opiat/opioider, så ser vi denne gang første virkelig merkbare utslagene på Oksykodon og Kodein, og velger av den grunn å gi dem større plass i rapporten denne gangen enn vi har gjort tidligere. Det er mest på tilgjengelighetsindikatorene vi ser en økning for disse, men av økt tilgjengelighet følger ofte en økt bruk, så det er viktig å holde et øye med denne utviklingen. Til tross for at Dolcontin er et populært legemiddel blant godt erfarne rusbrukere i Trondheim, så finner vi sjeldent definerte beslag på dette hos Tolletaten, men disse kan ligge skjult under sekkebetegnelser som «Beroligende medikamenter». Vi fant totalt en økt tilgjengelighet av opiat/opioider for perioden, og i tillegg til at disse er respirasjonsdempende i seg selv vet vi at de ofte blir blandet med benzodiazepiner for å forsterke

effekten, så det er viktig å jobbe godt overdoseforebyggende i alle ledd for å unngå overdoser og dødsfall.

For de etablerte rusbrukerne ser det altså ut til at det bør være en økt bevissthet knyttet til en økt tilgjengelighet av opioider/opiater i Trondheim. I tillegg er det flere i Trendpanelet som er bekymret for den psykiske helsen til mange brukere og synes de ser en forverring. I andre sammenhenger har vi fått høre at brukere ikke har kommet tilbake til ulike tiltak i like stor grad som de var før pandemien og tjenester måtte stenge ned. Brukerne var flinke til å passe på hverandre og ruset seg sammen da, noe antall påfyll av nalokson neseppray kan bevitne. Likevel vil det være vanskeligere for hjelpeapparatet å holde øye med dem og gi dem hjelp dersom de ikke møter dem.

I tillegg til mer opiater/opioider ser vi denne gang et utslag på tilgjengelighet av NPS (nye psykoaktive stoffer, også kalt designer drugs). I Trondheim ble det er sterk økning i antall beslag, men en nedgang i mengde, altså mange veldig små beslag. Et gram kan være flere hundre brukerdoser, som er nettopp det som gjør at disse stoffene er så skumle, det kan være svært lett å overdosere dem. I Trøndelag for øvrig var det økning i både antall og mengde beslag, både på bosatte i Trøndelag og på personer som ikke er bosatt. Vi har ingen positive prøver hos Laboratoriemedisinsk klinikk, men det må rekvireres spesifikt for å gjennomføre disse prøvene, så mange kan gå under radaren her. Det var en nedgang hos ruspåvirkede sjåfører, men det var svært få i utgangspunktet. En annen grunn til at det ikke fanges opp kan være at de som bestiller NPS over «The dark web» er nok mer ressurssterke og har neppe særlig kontakt med hjelpeapparatet. Ofte krever slik handel gode datakunnskaper, og det benyttes ofte kryptovaluta i transaksjonene. Det er i hovedsak unge menn som har blitt tatt for å handle NPS via nett. De som rapporterer opp mot Risiko/etablert-miljø er tydelige på at dette ikke er noe den gruppa bedriver, og disse stoffene er heller ikke noe populære blant disse da doseringene er så uforutsigbare.

Vi fant også en økning i tilgjengelighet på LSD, men ikke for bruk. Det var imidlertid noen rapporteringer om en økning fra Risiko/etablert miljø. I November ble det publisert en sak på NRK.no om mikrodosering og selvmedisinering med LSD (<https://p3.no/marie-28-bruker-heller-lsd-enn-antidepressiver/>). Nettsteder som <https://mikrodosering.no/> publiserer informasjon, studier og guider folk til hvordan de kan mikrodosere. De hevder dette skal gjøre dem mer kreative eller produktive, eller mikrodosering kan hjelpe mot angst og depressive symptomer, nikotin- og alkoholavhengighet. I artikkelen til NRK prøver Marie å bekjempe angst og tester ut mikrodosering mens hun er i lockdown på grunn av pandemien. I en undersøkelse gjort av EMCDDA (2021) ble kjedsomhet og mulighet for eksperimentering trukket frem som forklaring på en økning av bruk av psykedeliske midler under pandemien. Dette kan være forklaringen på denne økningen i forsøk på import av slike midler (det har ifølge Tolletaten vært en økning i beslag pr post). Det ble også rapportert økning i bruk av fleinsopp (eller liknende) av Trendpanelet, men vi har nesten ingen andre kilder som er med på å belyse situasjonen for fleinsopp. Derfor velger vi å utelate det fra rapporten.

Det er ikke bare NPS og LSD som bestilles via internett, flere i Trendpanelet mener «alt» kan bestilles. Det finnes sider som er satt opp som enhver

nettbutikk med kundeomtaler og anbefalinger. I tillegg benyttes sosiale medier som distribusjonskanal mer lokalt, hvor Snapchat er en hovedarena. Her finnes det både salgskontoer, men den brukes også som en plattform på lik linje som man ville brukt SMS eller Messenger tidligere. Kanskje bruken er mer aktiv siden meldinger forsvinner her. Vi går jo også mot et stadig mer kontantløst samfunn, og Vipps ser ut til å benyttes aktivt for transaksjoner. Dette kan være verdt å bemerke seg for tenåringsforeldre som da kan følge med på barnas transaksjoner. Dette kan imidlertid være problematisk for til eksempel sosialhjelpsmottakere, da stor kontantflyt kan settes spørsmål ved i møte med det offentlige apparatet. Det ble også nevnt at rusmidler byttes i materielle gjenstander med stor verdi.

Som nevnt blir det snakket om bruk av «piller» blant ungdom. Konkret har vi særlig fått høre om Ritalin/Conserta, Xanor/Xanax og «knips», som er slang for MDMA, og det nevnes også bruk av rusmidler som amfetamin og kokain blant ungdommer som man ikke tenker på som ungdom i en risikosone. Vi hadde et spesialfokus på ungdom i forrige rapport, og vi hørte mye av det samme da. Nylig skrev TRD.by en sak om ungdoms syn på narkotika (<https://trd.by/aktuelt/2021/11/11/Hva-f%C3%A5r-unge-i-Trondheim-til-%C3%A5-starte-med-narkotika-24776700.ece>) og ungdommens syn bar preg av de samme holdningene som Trendpanelet rapporterer om (dette var selvfølgelig informasjon basert på en svært urepresentativ undersøkelse). Ungdommene forteller at andres rusbruk i liten grad er noe de legger seg borti, og at mange tror cannabis er legalisert. De gir også et inntrykk av at det er vanlig å prøve, men at en del velger å avstå fra bruk etter litt utprøving. Det bør kanskje snakkes mer med ungdom om rusmidler (og legemidler som ADHD-medisiner), både funksjon og lovlighet, og det bør sikres at det er ressurser tilstede for de ungdommene som trenger oppfølging, enten det er forebyggende eller dersom problemer oppstår.

En annen bekymring knyttet til ungdom er den store mobiliteten som metrobusser og sparkesykler har gitt dem. Store ungdomsgrupper kan forflytte seg raskt mellom bydelene, noe som gjør det vanskelig å holde oversikt over dem. Man kan bryte opp ansamlinger en plass, og så er de plutselig samlet igjen en annen plass. I tillegg er det en del langing knyttet til særlig knutepunktene for metrobussene, som er en noe uheldig situasjon.

Slanguttrykkenes tid ser ut til å være forbi. De finnes enda, men tilbakemeldingene fra Trendpanelet er at stadig flere rusmidler (og medikamenter som misbrukes) kalles for det de faktisk heter. Noen få rusmidler benyttes det noe slang på, men det er få nye som dukker opp. Det er heller at man bruker gamle etablerte, som «Molly» som slang på MDMA og «Cola» eller «Snø» om kokain. Og for mange er det bare en forkortelse av det opprinnelige navnet som brukes, som «Doll» for Dolcontin, og «Riv» for Rivotril og «Benzo» brukes om alle benzodiazepiner.

Vi ser også at priser ikke er noe som hjelpeapparatet har så mye oversikt over, og enkelte spriker litt mellom ulike brukergrupper, og det gis kvantumsrabatter på en del rusmidler. Det kan diskuteres hvorvidt pris er en nødvendig eller viktig dialog å ha med brukere, men det kan jo være greit å ha en noenlunde oversikt som en del av helhetsbildet av hverdagen de står ovenfor. Dersom

prisen går opp på noe brukerne gjerne bruker mye av, vil det kunne forklare ny atferd eller hvorfor de begynner å benytte andre rusmidler.

Også kombinasjoner av rusmidler syns mange det er vanskelig å ramse opp, da særlig de som defineres som Risiko-/etablerte brukere blander «det meste». I hovedtrekk kan man si at alkohol og cannabis brukes av de fleste og enten sammen med eller for å «lande» etter bruk av andre rusmidler. Særlig cannabis omtales som noe man bruker etter mye bruk av sentralstimulerende rusmidler. I tillegg brukes benzodiazepiner mye i kombinasjon med alle andre former for rusmidler, enten for å forsterke eller for å dempe effektene når rusmidlene går ut av systemet. Det ser ut til at Xanax/Xanor er en populær benzodiazepin, og er som nevnt den Trendpanelet ofte nevner når de må velge én, men de gir også uttrykk for at det ikke spiller veldig stor rolle, bare det er en benzodiazepin. Kokain brukes mye i forbindelse med alkohol, ofte for å kunne drikke mer og holde ut lengre. «Alt» blandes med «alt», og selv om vi prøver å holde fokus på siste halvår er kombinasjonene så mange at det er vanskelig å gjengi alle.

Når Trendpanelet omtaler konsekvenser av rusbruk er disse ofte også ganske generelle, og man ser kanskje heller konsekvenser som følge av utstrakt rusmiddelbruk, heller enn at de kan knyttes veldig opp til enkeltrusmidler. Det er noen unntak, men angst, depresjon, økonomi, relasjonsvansker, passiv deltagelse i samfunnet og redusert helse er jo symptomer som er vanskelig å knytte til spesifikke rusmidler, og noen kan jo være tvilsomme om de er konsekvens eller årsak. Vi velger derfor å forholde oss til kun veldig spesifikke konsekvenser som er oppgitt for rusmidler og unngår de som er av mer generell og uviss art.

Vi har utelatt rapportering på en del rusmidler og medikamenter vi overvåker, enten fordi vi mener vi ikke har gode nok data, eller fordi de data vi har er så minimale at vi ikke syns de er gode nok til å vies plass i rapporten. Dette gjelder blant annet fleinsopp, syntetiske cannabionider, Metadon, Subutex og Suboxone, Lyrica og Dolcontin. Funn på Dolcontin tas med inn i funn knyttet til opioider/opiater.

Russpesifikke funn

Rusmidlene som det rapporteres om i Føre Var er sortert i hovedgrupper:

Alkohol, **Hallusinogene rusmidler** – som inkluderer cannabis, syntetisk cannabis, LSD og fleinsopp, **Sentralstimulerende midler** – som inkluderer amfetaminer, kokain og ecstasy (MDMA), **Opioider** – som inkluderer heroin, metadon, buprenorfin (Subutex^{®2}, Buprenorfin[®], Suboxone[®], Temgesic[®]) og morfin (Dolcontin[®]), **Benzodiazepiner** (Rohypnol[®], Xanor[®], Valium[®], Vival[®], Stesolid[®], Sobril[®] og Rivotril[®]). **Andre medikamenter og syntetiske stoffer** – som anabole virkestoffer, Ritalin[®], GHB/GBL og pregabalin (Lyrica[®]).

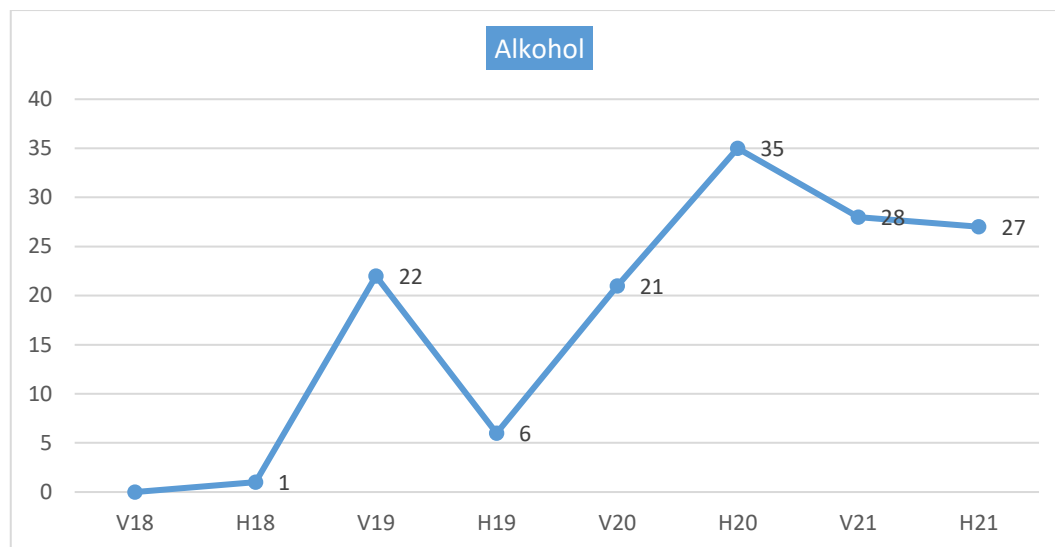
Alkohol

Alkohol er et lovlig rusmiddel i Norge og har en aldersgrense på 18 år for salg og er ulovlig å selge eller gi til barn under 18 år. For varer med volumprosent på over 22 er det 20-årsgrense for salg. Alkoholpåvirkning måles ut i fra mengde i blodet, hvor 1 promille tilsvarer ca. 1 gram alkohol pr liter blod. Alkohol er sosialt akseptert i de fleste miljøer, og vanlig å bruke. Effekten er hovedsakelig dempende/sløvende og demper sentralnervesystemet, men lavt inntak kan også virke oppkvikkende (Rusinfo, 2021). Økende promille kan gjøre en ustø, trøtt og sløv. Svært høy promille kan lamme pustesenteret og være dødelig (Helsedirektoratet, 2019). Hjernecellene og signaloverføringen påvirkes av alkohol på forskjellige måter. Avhengig av promillenivået kan man oppleve å bli lettpåvirkelig, kritikkløs, risikovillig, få dårlig balanse, snøvlete tale og dårlig kroppskontroll/bevegelse. Kvalme og svikt i hukommelsen er også vanlig. Risikoen for å dø er særlig tilstede ved blanding av alkohol og beroligende og/eller smertestillende medikamenter.

Alkohol har en del sesongvariasjoner. Det drikkes generelt mer på sommeren, slik at ideelt sett skulle man sammenlignet sommer mot sommer og vinter mot vinter. Vi har innhentet statistikker fra tilsvarende periode i 2020 der det har vært mulig. Trendpanelet rapporterer sammenlignet med forrige rapportperiode.

² Medikamenter med registrerte preparatnavn blir kun markert med ® innledningsvis i rapporten.

Figur 1: Alkohol - V18 - H21

Alkohol har hatt noe økning i bruk, noe nedgang i tilgjengelighet, og ingen endring i interesse (tabell 1).

Tabell 1: Alkohol – endring V21 – H21

	SKÅR
Bruk	4
Tilgjengelighet	-4
Interesse	-1
Endring (aggregert differanse)	-1

Oslo Universitetssykehus (OUS) hadde nedgang i antall ruspåvirkede sjåførere hvor det ble påvist alkoholbruk, siden perioden april – september 2020. Laboratoriemedisinsk klinikk hadde ingen endring i antall positive prøver på alkohol, sammenlignet med samme periode i fjor. Medisinsk klinikk hadde ingen endring i antall innleggelser med F-10 diagnoser (Psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser som skyldes bruk av alkohol). Avrusingsavdelingen ved Lade Behandlingssenter (LBS) hadde heller ingen endring i antall innleggelser med diagnosen, men Klinikk for rus- og avhengighetsmedisin hadde en økning i antall pasienter med diagnosen. Verken Ringnes, Bunnpris eller Vinmonopolet hadde endring i salgstall i denne perioden. Trendpanelet rapporterte om økning i bruk. Samlet ga dette en tendens til noe økt bruk av alkohol i denne perioden.

Tolletaten hadde nedgang i antall og sterk nedgang i mengde beslag av alkohol på bosatte i Trondheim. Det var en sterk økning i antall beslag men ingen endring i mengde for øvrige bosatte i Trøndelag. Det var sterk økning i antall beslag, men sterk nedgang i mengde i Trøndelag på personer som ikke har bostedsadresse her. Fengselet hadde økning i mengde beslaglagt alkohol.

Trendpanelet oppga ingen endring i tilgjengelighet av alkohol siden forrige periode. Samlet ga dette en tendens til noe nedgang i tilgjengelighet for perioden.

Rusinfo hadde en sterk nedgang i antall henvendelser om alkohol sammenlignet med forrige periode. Adresseavisen hadde ingen endring i antall saker om alkohol, mens det var økning i antall søk i Google trends. Nidaros hadde en sterk økning i benevnelse av alkohol. Samlet gir dette en stabil tendens i interesse for alkohol for perioden. Alkohol er det rusmidlet som nevnes i kombinasjon med desidert flest andre rusmidler.

Hallusinogene rusmidler

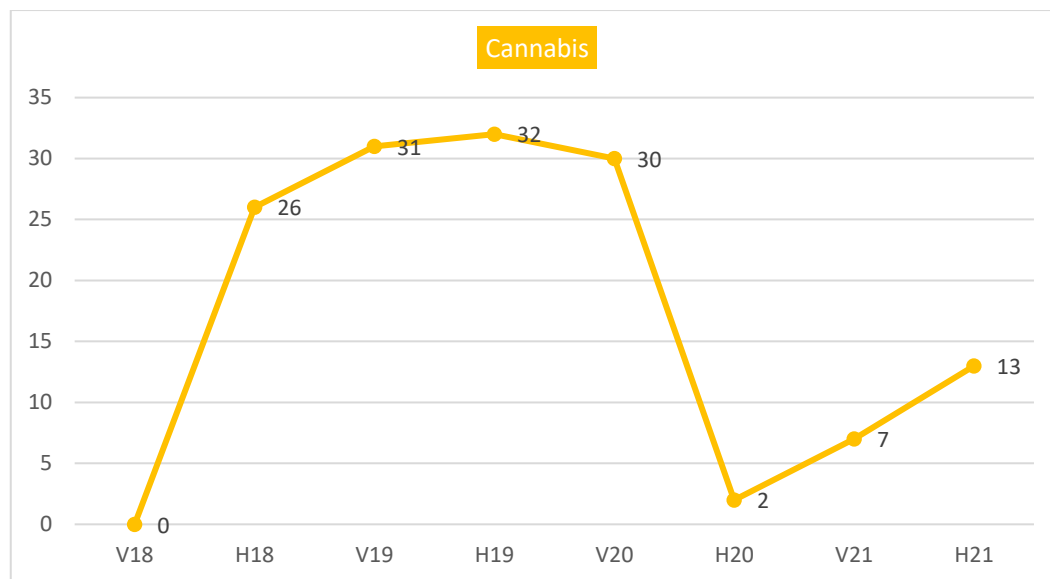
(cannabis, syntetiske cannabinoider, LSD, fleinsopp)

Hallusinogene rusmidler er en samlebetegnelse på rusmidler som fremkaller psykoseliknende bevissthetsforandringer når de påvirker hjernen (Mørland, 2017). De kan også føre til forstyrrelser av sanseoppfattelsen og føre til illusjoner og hallusinasjoner. De mest brukte hallusinogenene er meskalin (finnes i meksikanske kaktusarter), psilocybin (finnes i fleinsopp), og lysergsyredietylamid (LSD, syntetisk, men kan også fremstilles fra enkelte sopper).

Cannabis

Cannabis er en samlebetegnelse på materiale fra planten *Cannabis sativa* og denne og underarten indica brukes i framstilling av cannabisprodukter (Rusinfo, 2021). Et av de viktigste aktive virkestoffet er Delta-9-tetrahydrocannabinol (THC) og er det som gir ruseffekt. CBD (cannabidiol) er også et populært virkestoff som det utvikles stadig flere produkter med rundt omkring i verden. Bruk av cannabis kan føre til følelse av oppstemthet/letthet, og tidsbegrep og virkelighetsoppfatning kan endres (Dietrichs & Bramnes, 2018). Bruk kan også føre til angstanfall, hallusinasjoner, nedsatte motoriske og kognitive evner. Ved kronisk bruk kan man utvikle toleranse for effektene og abstinenser dersom inntak reduseres eller stoppes. Vedvarende bruk øker også risikoen for fysiske og psykiske skader.

Figur 2: Cannabis - V18-H21

I perioden april - september 2021 var det sterk økning i bruk av cannabis, nedgang i tilgjengelighet og lite endring i interesse, sammenlignet med forrige periode (tabell 2). Samlet sett gir dette noe økende tendens for cannabis siden forrige periode.

Tabell 2: Cannabis - endring V21 - H21

	SKÅR
Bruk	17
Tilgjengelighet	-8
Interesse	-3
Endring (aggregert differanse)	6

Det var ingen endring positive prøver på cannabis hos ruspåvirkede sjåførere analysert ved OUS for denne perioden. Laboratoriemedisinsk klinikk hadde en sterk nedgang i antall positive prøver. Det var en økning positive urinprøver i fengselet. Medisinsk klinikk hadde nedgang i antall innleggelser med F12-diagnoser (Psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser som skyldes bruk av cannabinoide) sammenlignet med forrige periode, men hadde få innleggelser for begge periodene (<5). Både avrusingsavdelingen ved LBS og Klinikk for rus og avhengighetsmedisin hadde sterk økning i antall innleggelser med F12-diagnoser. Det var økning i apoteksalget av produkter med cannabis. Trendpanelet rapporterte om en økning i bruk. Samlet ga dette en sterk økning for bruk av cannabis.

Tolletaten hadde en sterk nedgang i antall og i mengde beslag cannabis på personer bosatt i Trondheim. For personer bosatt i Trøndelag hadde de en sterk

økning i antall og sterk nedgang i mengde beslaglagt. For beslag i Trøndelag på ikke-bosatte var det liten økning antall beslag (men lavt antall, < 5), og sterk økning i mengde beslaglagt. Kripas hadde en nedgang både i antall og mengde beslag. Fengslet hadde ingen endring i mengde funn, og det ene de hadde var meget beskjedent. Trendpanelet rapporterte om en økning i tilgjengelighet av cannabis. Samlet ga dette en tendens til nedgang i tilgjengelighet for cannabis, sammenlignet med forrige periode.

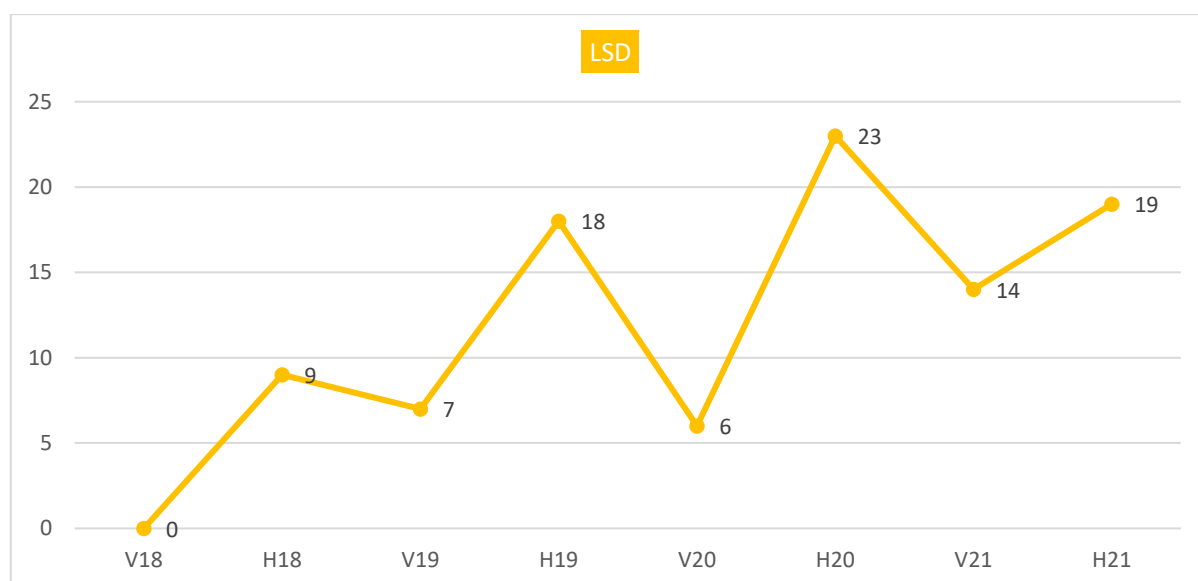
Adresseavisen hadde sterk økning i antall saker hvor cannabis ble nevnt, mens Nidaros hadde en sterk nedgang. Rusinfo hadde også en sterk nedgang i antall treff/artikler om cannabis. For Google trends var det økning i treff siden forrige periode. Samlet ga dette en tendens til nedgang i interesse for cannabis, sammenlignet med forrige periode.

Cannabis er et av de rusmidlene som nevnes mest i kombinasjon med andre rusmidler, og det er omtrent alle som nevnes. Prisen ser ut til å ligge mellom 150-200kr grammet, med mulighet for kvantumsrabatter. Vanlige slanguttrykk er bønne, tjall, rev, brunt, grønt, røyk/røykings, banan og weed, men hasj og marihuana benyttes også hyppig. Vanligste inntaksmåte er røyking og svelging. Vaping nevnes også.

LSD

LSD, forkortelse for lysergsyredietylamid, lysergid, hallusinogent rusmiddel som kan påvirke en rekke forskjellige transmittersystemer i hjernen (Mørland, 2017). Virkninger kan være forvrengning av sanseinntrykk, illusjoner og hallusinasjoner. Illusjonene og hallusinasjonene omfatter ofte synet, men de kan også skape illusjoner som berører hørsel, lukt, smak og berøring.

Figur 3: LSD - V18-H21

I perioden april - september 2021 var det ingen endring i bruk, men sterk økning i tilgjengelighet for LSD sammenlignet med forrige periode (tabell 3). Det var en nedgang i interesse. Totalt ga dette noe økning for LSD for perioden.

Tabell 3: LSD - endring V21 - H21

	SKÅR
Bruk	0
Tilgjengelighet	11
Interesse	-6
Endring (aggregert differanse)	5

Oslo Universitetssykehus hadde ingen positive prøver på LSD i perioden. Laboratoriemedisinsk klinikk hadde ingen endring i antall positive prøver. De 12 i Trendpanelet som visste om LSD bruk i perioden meldte totalt sett om ingen endring i bruk. Samlet ga dette en stabil tendens for bruk av LSD siden forrige periode.

Tolletaten hadde ingen endring i antall beslag, men sterk økning i mengde beslag for bosatte i Trondheim. Det var en økning i antall beslag (men få, <5), og sterk økning i mengde beslaglagt for øvrige bosatte i Trøndelag. Trendpanelet meldte om ingen endring i tilgjengelighet for LSD sammenlignet med forrige periode. Samlet gir dette en tendens til sterk økning i tilgjengelighet i perioden.

Det var nedgang i antall treff på LSD både hos Adresseavisen, Rusinfo og på Google trends for perioden, sammenlignet med forrige periode. Samlet gir dette noe nedgang i interesse siden forrige periode.

Lapp og syre var de mest oppgitte slanguttrykkene for LSD. Inntaksmåte er på/under tungen.

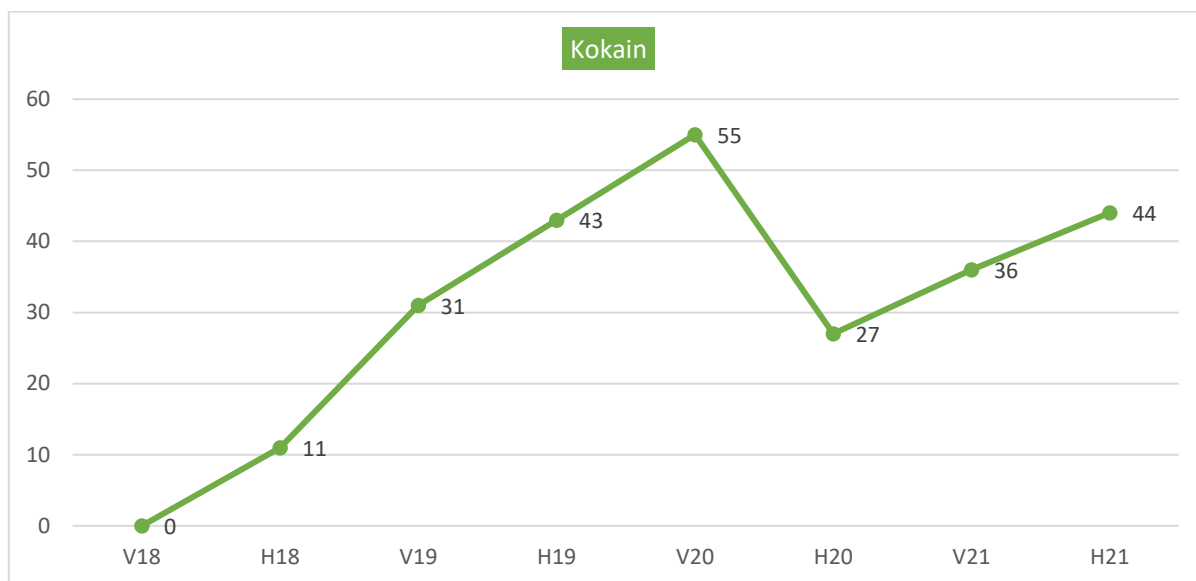
Sentralstimulerende rusmidler (amfetamin, metamfetamin, kokain, ecstasy/MDMA)

Sentralstimulerende rusmidler (psykostimulantia) stimulerer psykiske funksjoner og demper tretthet, tørst og sultfølelse (Mørland & Dietrichs, 2019). Disse virker gjennom å øke mengden transmittorstoffer i sentralnervesystemets synapser. Effektene er økt våkenhet, selvfølelse, nedsatt appetitt, hevet stemningsleie og kritikkkløshet. Også det sympatiske nervesystemet påvirkes, og effektene av dette er økt blodtrykk og puls. Andre effekter som kan opptre er angstanfall, irritabilitet, paranoiditet og hallusinasjoner.

Kokain

Kokain utvinnes fra bladene på kokabusken (Mørland & Dietrichs, 2018). Kokain øker nivået av katekolaminer og serotonin innenfor og utenfor sentralnervesystemet. Dette gir effekter som økt våkenhet, økt selvfølelse, nedsatt appetitt, hevet stemningsleie, intens lykkefølelse, kritikkloshet, samt fysiske virkninger som rask puls, blodtrykksstigning og temperaturøkning. Rusen er kortvarig (mellom en halvtime og opp til noen få timer).

Figur 4: Kokain - V18 - H21

Det var noe økning i bruk og tilgjengelighet av kokain i perioden oktober 2020 – mars 2021, sammenlignet med perioden før. Det var nedgang i interesse for kokain for perioden. Totalt ga dette en økning for kokain (tabell 4).

Tabell 4: Kokain – endring V21 – H21

	SKÅR
Bruk	6
Tilgjengelighet	11
Interesse	-6
Endring (aggregert differanse)	11

Det var noe økning i antall positive prøveresultater for kokain fra OUS for perioden, men Laboratoriemedisinsk klinikk hadde ingen endring. Medisinsk klinikk og Klinikk for rus- og avhengighetsmedisin hadde ingen endring i innleggelser med F14-diagnose (Psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser som skyldes bruk av kokain), men få (<5). Trendpanelet rapporterte om en økning

i bruk. 17 av disse hadde kjennskap til kokainbruk i denne perioden. Samlet ga dette noe økning i bruk av kokain, sammenlignet med forrige periode.

Tolletaten økning i antall og/eller mengde beslaglagt både for personer bosatt i Trondheim/Trøndelag, og for beslag gjort i Trøndelag på ikke-bosatte. Kripos hadde derimot nedgang i antall beslag og i mengde beslaglagt kokain. Trendpanelet rapporterte om økning i tilgjengelighet. Samlet ga dette en økt tilgjengelighet siden forrige periode.

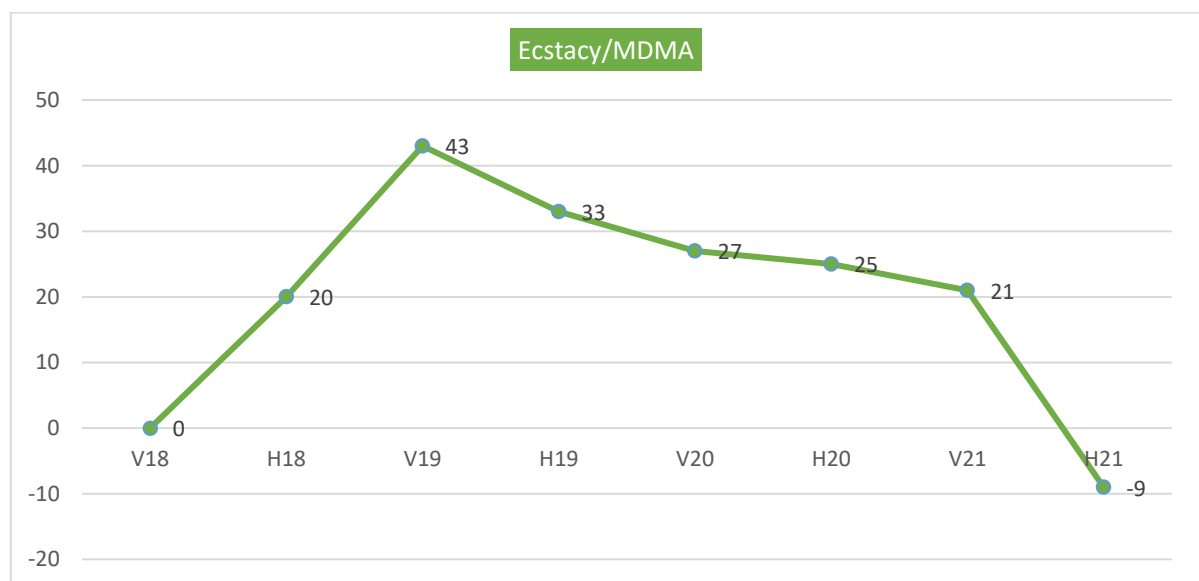
Alle interessekildene, Adresseavisen, Nidaros, Rusinfo og Google trends, hadde nedgang på antall treff siden forrige periode. Samlet sett ble det en nedgang i interessen for kokain sammenlignet med forrige periode.

Kokain brukes særlig i sammenheng med alkohol, men også andre rusmidler som cannabis og MDMA. Prisen på kokain ser ut til å ligge mellom 1000 – 1500kr per gram. Slanguttrykk på kokain som er i hovedsak cola og snø.

Ecstasy/MDMA

Betegnelsen ecstasy brukes om en rekke beslektede stoffer, som er derivater av amfetamin, og MDMA (3,4-metylendioksimetamfetamin) er det mest brukte (Mørland & Kjøll, 2018). MDMA øker nivået av katekolaminer og serotonin. Virkningen varer i fire til åtte timer, og kan gi økt våkenhet, selvfølelse, nedsatt appetitt, hevet stemningsleie, kritikkloshet, rask puls, blodtrykksstigning, illusjoner, hallusinasjoner og forbigående psykotiske reaksjoner. Ecstasy/MDMA kan muligens gi angstanfall, svingende humør, depresjoner, visse tankeforstyrrelser og psykotiske symptomer.

Figur 5: Ecstasy/MDMA - V18 - H21

I perioden oktober 2020 – mars 2021 var det en sterk nedgang for ecstasy/MDMA, sammenlignet med forrige periode (tabell 5).

Tabell 5: Ecstasy/MDMA – endring V21 - H21

SKÅR	
Bruk	-9
Tilgjengelighet	-17
Interesse	-4
Endring (aggregert differanse)	-30

OUS hadde nedgang i antall positive prøver fra ruspåvirkede sjåførere, mens Laboratoriemedisinsk klinikk hadde sterk nedgang sammenlignet med forrige periode. 17 av 24 i Trendpanelet kjente til bruk av ecstasy/MDMA i forrige periode, og meldte om ingen endring i bruk. Samlet ga dette en nedgang for bruk av ecstasy/MDMA sammenlignet med forrige periode.

Tolletaten hadde ingen beslag på bosatte i Trondheim. Det var ingen endring i antall beslag på bosatte i Trøndelag for øvrig (men få totalt, <5), og sterk nedgang i mengde. Det var ingen beslag i Trøndelag på personer som ikke er bosatt i fylket. Kripos hadde nedgang i både antall og mengde beslag. Trendpanelet rapporterte om ingen endring i tilgjengelighet. Samlet indikerer dette en svært sterk nedgang i tilgjengelighet av ecstasy/MDMA i perioden, sammenlignet med forrige periode.

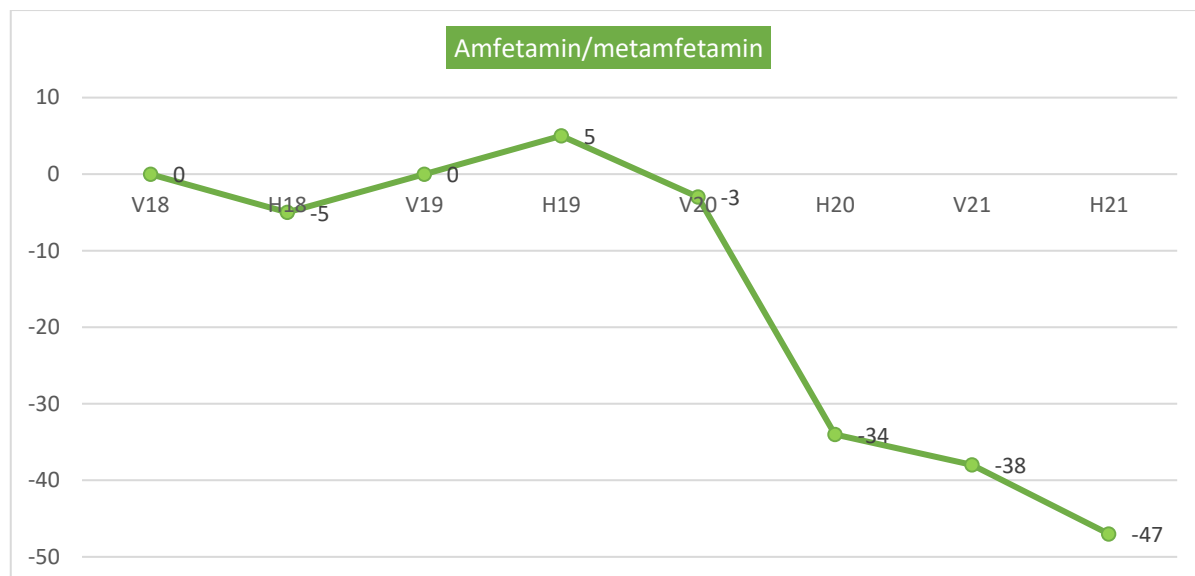
Rusinfo hadde nedgang i antall henvendelser om ecstasy/MDMA og Adresseavisen hadde sterk nedgang i antall treff. Google trends hadde ingen endring i treff mellom periodene. Nidaros hadde ingen treff på ecstasy/MDMA for perioden. Samlet ga dette en nedgang for interesse for ecstasy/MDMA.

Ecstasy/MDMA ble særlig oppgitt i kombinasjon med alkohol og cannabis. Av slanguttrykk er knips, molly og emma vanligst. Vanligste inntaksmåte er svelging.

Amfetamin/metamfetamin

Amfetamin og metamfetamin er syntetiske sentralstimulerende midler som går under samlebetegnelsen amfetaminer. Amfetamin er som regel et hvitt og luktfritt pulver, men er oftest utblandet når det selges på gaten, og kan ha gul-, brun- og blåaktige nyanser (Rustelefonen, 2019). Metamfetamin blir oftest solgt i pulverform som «sterk» amfetamin, men forekommer også i fast form, som krystallklumper. Rusen kan gi en følelse av økt selvtillit og energi, pratsomhet, nervøsitet og dempet sult og søvnbehov. Uro, forvirring, skjelvinger, panikk og tankeforstyrrelser kan forekomme. Langvarig bruk kan gi angst, depresjon og psykoser.

Figur 6: Amfetamin/metamfetamin - V18 - H21

Det var noe nedgang i rapportert bruk av amfetamin siden forrige periode. Det var en stabil tendens for tilgjengelighet og interesse for amfetaminer i perioden april, sammenlignet med forrige periode. Samlet gir dette en nedgang for amfetamin/metamfetamin (tabell 6).

Tabell 6: Amfetamin/metamfetamin – endring april - september 2021

	SKÅR
Bruk	-4
Tilgjengelighet	-2
Interesse	-3
Endring (aggregert differanse)	-9

OUS hadde en økning i antall positive prøver på amfetaminer for perioden. Laboratoriemedisinsk klinikk hadde en nedgang. Apotekerforeningen hadde en sterk nedgang i salg av medikamenter med amfetaminer. Fengslet hadde ingen endring i antall positive urinprøver, men få (<5). 17 i Trendpanelet meldte om kjent bruk av amfetaminer. Trendpanelet meldte om ingen endring i bruk siden forrige periode. Samlet ga dette noe nedgang for bruk av amfetaminer for perioden, sammenlignet med forrige periode.

Det var sterk nedgang i både antall og mengde tollbeslag for bosatte i Trondheim sammenlignet med forrige periode. Det var derimot sterk økning for bosatte i Trøndelag for øvrig, både i antall og mengde beslaglagt. Kripes hadde nedgang i antall beslag, men økning i mengde beslaglagt siden forrige periode. Trendpanelet meldte ikke om endring i tilgjengelighet siden forrige periode. Totalt ga dette en stabil tendens for tilgjengelighet av amfetaminer.

Nidaros hadde ingen endring i antall treff på amfetaminer, men få totalt (<5). Adresseavisen hadde noe nedgang i antall saker som omtalte amfetaminer. Google trends hadde derimot sterk økning i antall søk. Rusinfo hadde sterk nedgang i henvendelser som omhandlet amfetaminer. Samlet ga dette en ganske stabil tendens for amfetaminer, sammenlignet med forrige periode.

Det oppgis flest kombinasjoner med amfetamin og alkohol, cannabis og benzodiazepiner. Injisering er mest oppgitt som vanligste inntaksmåte, fulgt av sniffing og svelging. Vanlige slanguttrykk er makka, amf, speed, pepper, joggesko og fort/fart. Prisene som ble oppgitt varierte veldig, men ser i hovedsak ut til å ligge rundt 800 – 1000kr for et gram.

Opioider/opiater

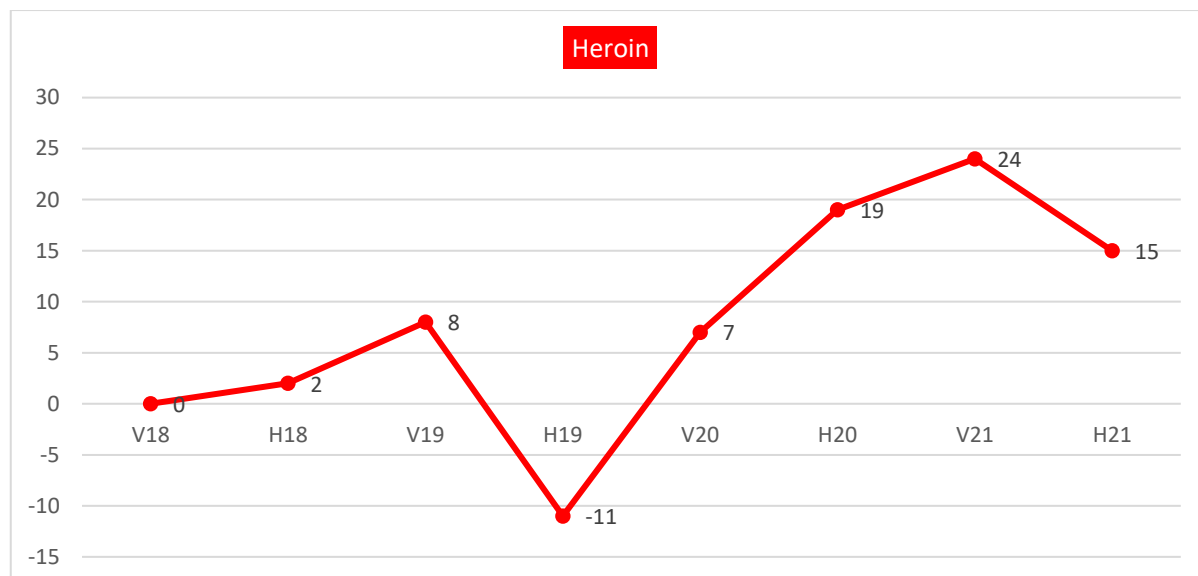
(Heroin, Metadon, Subutex, Buprenorphine, Suboxone, Dolcontin)

Opioider er en fellesbetegnelse på ulike stoffer som virker på opioidreseptorer i sentralnervesystemet (Mørland, 2015). Stoffene kan enten forekomme i opium, som morfiner, være syntetisk fremstilt, som heroin, buprenorfin og kodein, eller naturlig i kroppen, som endorfiner. Opioider har ulike effekter på hjernen, og den viktigste effekten er at den er euforisk (stemningshevende), og den demper åndedrettet (Helsedirektoratet, 2016). Langvarig bruk påvirker toleransen for disse.

Heroin

Heroin er utledet fra det smertestillende stoffet morfin, og har sin opprinnelse i opiumsvalmuen (Dietrichs & Mørland, 2018). Heroin og de omdannelsesproduktene som kroppen lager av det, påvirker opioidreseptorer i og utenfor sentralnervesystemet. Dette gir smertestillende virkning, rusfølelse (med hevet stemningsleie, kritikkløshet og konsentrasjonsvansker), sløvhet, tretthet, hostedemping og respirasjonshemning. Heroin kommer vanligvis i pulverform og oppløses i vann før det injiseres. Dette medfører stor fare for overdoser. Røyking av heroin har blitt vanligere, og anses som en mye tryggere inntaksmåte.

Figur 7: Heroin - V18 - H21

I perioden april - september 2021 var det noe økning for bruk av heroin, sammenlignet med perioden oktober 2020 – mars 2021. Det var sterk nedgang i tilgjengelighet og noe nedgang i interesse. Den aggregerte differansen viser nedgang for heroin (tabell 7).

Tabell 7: Heroin – V21 - H21

	SKÅR
Bruk	6
Tilgjengelighet	-12
Interesse	-3
Endring (aggregert differanse)	-9

Laboratoriemedisinsk klinikk hadde en sterk økning i positive prøver på heroin denne perioden. 13 av 24 i Trendpanelet kjente til bruk av heroin i perioden, alle fra Risiko/etablert miljø og de melder ikke om noen endring i bruk sammenlignet med forrige periode. Samlet ga dette en tendens til økning i bruk siden forrige periode.

Tolletaten hadde ingen beslag for personer med bosted i Trondheim, Trøndelag eller beslag gjort i Trøndelag i perioden. Kripos hadde ingen økning i antall beslag, og sterk nedgang i mengde beslaglagt. Trendpanelet meldte ikke om endring i tilgjengelighet sammenlignet med forrige periode. Samlet sett gir dette en tendens til nedgang i tilgjengelighet av heroin.

Både Rusinfo, Adresseavisen og Google trends hadde nedgang i antall oppslag om heroin, og Nidaros ingen endring (også få i utgangspunktet, <5). Totalt ga dette en ganske stabil tendens for interesse for heroin for perioden.

Kombinasjoner som særlig trekkes frem er med alkohol, cannabis, benzodiazepiner og andre opioider/opiater. Injisering og røyking er vanligste inntaksmåter, og noe svelges. Prisen ser ut til å ligge på ca 1200kr pr gram. Slanguttrykk som benyttes er hest (og annet hesterelatert), knegg, dop og minus.

Kodein

Kodein er et alkaloid som har en morfinliknende virkning (Dietrichs & Mørland, 2021). Den finnes naturlig i opiumsvalmuen. Kodein brukes som smertebehandling og mot tørrhoste, og virkningen er demping av smerter og respirasjon. Det har en hostestillende effekt og kan gi rusfølelse, forårsake sløvhet og tretthet og forårsake treg mage. Det kan også gi kvalme og brekninger.

Det var noe økning i bruk siden forrige periode. Det var også noe økning i tilgjengelighet, men ganske stabilt for interesse, sammenlignet med perioden oktober 2020 – mars 2021.

Tabell 8: Kodein - endring V21 - H21

	SKÅR
Bruk	4
Tilgjengelighet	6
Interesse	2
Endring (aggregert differanse)	12

Det var en nedgang i positive prøver hos OUS, men det var ikke så mange i utgangspunktet. Det var derimot en økning hos Laboratoriemedisinsk klinikk. Det var ingen endring i apoteksalget. Trendpanelet rapporterte en økning i kodeinbruk. Samlet ga dette en tendens til noe økning for kodein for perioden.

I denne perioden fant vi også det første definerte tollbeslaget på Kodein siden vi startet kartleggingene i 2018. Det betyr ikke at det ikke har blitt beslaglagt tidligere, det kan ligge skjult under «medisinske» eller «farmasøytiske» preparater. Trendpanelet rapporterte ingen endring i tilgjengelighet, og samlet ga dette noe økning i tilgjengelighet av kodein siden forrige periode.

Det var en økning i antall saker som nevnte kodein i Adresseavisen, og en sterk økning i antall søk på Google trends. Det var en nedgang i antall henvendelser til Rusinfo om kodein siden forrige periode. Samlet ga dette en stabil tendens i interesse for kodein.

Oksykodon

Oksykodon er et smertestillende legemiddel som har en virkning som ligner på morfin (Ræder, 2019). Det er et vanedannende legemiddel og skal som hovedregel bare brukes kortvarig og som tillegg til svakere smertestillende medikamenter. Vanlige bivirkninger er kvalme, sløvhhet/tretthet og forstoppelse. Overdose kan føre til respirasjonsstans. Oksykodon er virkestoffet i flere preparater, hvor kanskje de mest kjente er OksyContin og OxyNorm. Vi samler inn informasjon basert på virkestoffet oksykodon, uavhengig av hvilket merkenavn det har opprinnelse fra.

Det var ingen endring i bruk av eller interesse for oksykodon i denne perioden, sammenlignet med i perioden oktober 2020 – mars 2021. Det var en økning i tilgjengelighet for perioden.

Tabell 9: Oksykodon - endring V21 - H21

	SKÅR
Bruk	1
Tilgjengelighet	8
Interesse	2
Endring (aggregert differanse)	11

Det var en økning i antall positive prøver på oksykodon hos ruspåvirkede sjåførere analysert ved OUS, sammenlignet med forrige periode, men få (<5). Det var ingen endring i positive prøver hos Laboratoriemedisinsk klinikk, og heller ingen endring i apoteksalget. Trendpanelet rapporterte ikke om endring i bruk. Totalt ga dette en stabil tendens for bruk av oksykodon for perioden.

Det ble kun gjort ett beslag av oksykodon i Trondheim i denne perioden, men det var ingen i forrige periode og dermed var det en økning både i antall og mengde beslag. Det var ingen nedring i antall beslag for bosatte i Trøndelag for øvrig, men få (<5), men en økning i mengde. Trendpanelet meldte om ingen endring i bruk siden forrige periode. Dermed ble det en tendens til økning i tilgjengelighet for oksykodon siden perioden oktober 2020 – mars 2021.

Det var ingen treff på oksykodon i Adresseavisen eller Nidaros i hverken denne eller forrige periode. Det var ingen endring i antall henvendelser til Rusinfo om oksykodon, men en sterk økning hos Google trends. Samlet ga dette en stabil tendens i interesse, sammenlignet med forrige periode. Kallenavn oppgitt er Oxy. Pris er oppgitt til ca 300kr for 80mg.

Benzodiazepiner

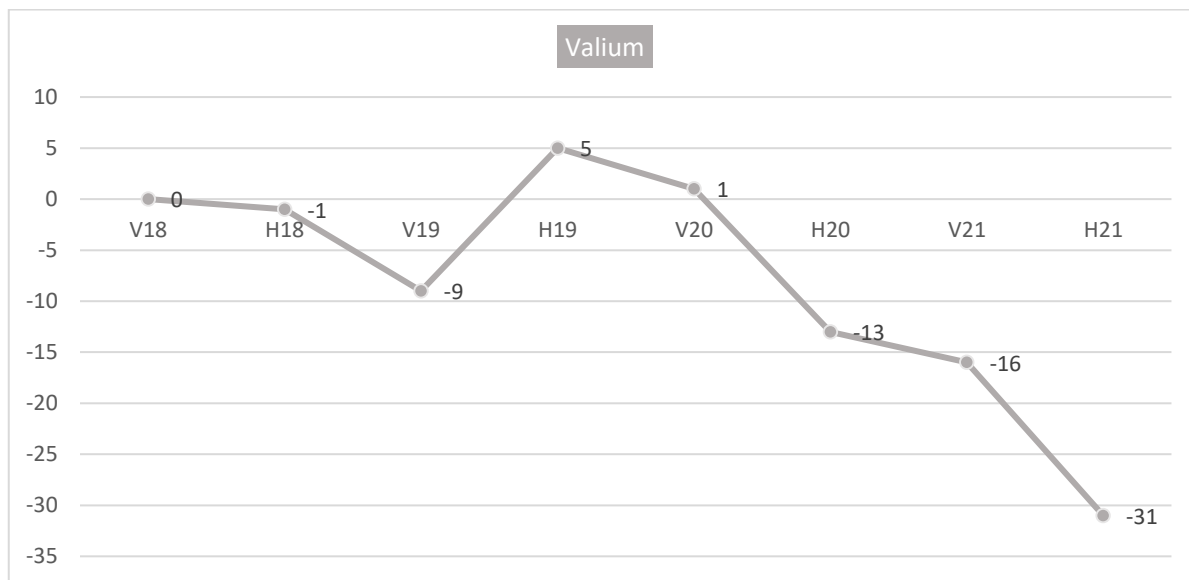
(Rohypnol, Xanor/Xanax, Valium, Rivotril, Sobril)

Benzodiazepiner er legemidler hvor den terapeutiske virkningen i hovedsak er hemming av sentralnervesystemet (Øye, 2018). De kan misbrukes som rusmidler, enten alene eller i kombinasjon med andre rusmidler. De mest kjente benzodiazepiner er diazepam (Valium, Vival, Stesolid), oxazepam (Sobril, Alopam), klonazepam (Rivotril), alprazolam (Xanor) og flunitrazepam (Flunipam og Rohypnol).

Valium

Valium/Stesolid/Vival er synonympreparater med virkestoffet diazepam. Indikasjon for bruk er angst, insomni, akutt psykotisk angst og uro, epileptiske anfall og feberkramper og abstinenssymptomer (Norsk legemiddelhandbok, 2019). Vi samler inn data for virkestoffet diazepam der det er mulig og etterspør Valium/Vival/Stesolid der det ikke er hensiktsmessig å se på virkestoffet.

Figur 8: Valium - tendens V18-H21

Det ble rapportert ganske stabil bruk av diazepamholdige preparater i perioden april – september 2021, sammenlignet med halvåret før. Det var en sterk nedgang i tilgjengelighet, og ganske stabil interesse. Samlet ga dette sterk nedgang for Valium for denne perioden (tabell 10).

Tabell 10: Valium - endring V21 - H21

	SKÅR
Bruk	-3
Tilgjengelighet	-10
Interesse	-2
Endring (aggregert differanse)	-15

OUS hadde ingen endring i antall positive prøver på diazepam. Laboratoriemedisinsk klinikk hadde noe nedgang i antall positive prøver. Apoteksalget var stabilt for perioden. 15 i Trendpanelet kjente til illegal bruk, men rapporterte ingen endring i bruk. Samlet gir svarene en ganske stabil tendens for bruk av preparater med diazepam siden forrige periode.

Tolletaten hadde ingen beslag på bosatte i Trondheim i perioden april – september 2021. For personer bosatt i Trøndelag var det ingen endring i antall (<5), men sterk nedgang i mengde beslag. Trendpanelet rapporterte heller ikke denne gangen om noen endring i tilgjengelighet. Samlet gir dette en sterk nedgang for tilgjengelighet av diazepampreparater som Valium, Stesolid og Vival i perioden.

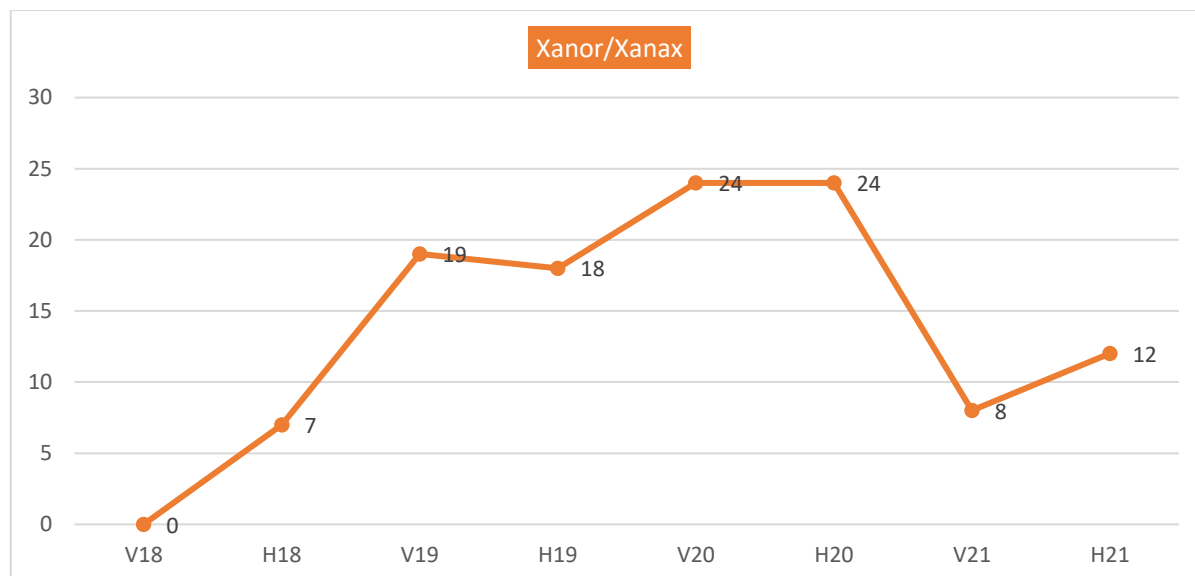
Rusinfo hadde nedgang i antall henvendelser siden forrige periode. Adresseavisen hadde noe ingen treff på Valium/Vival/Stesolid for perioden. Google trends hadde ingen endring i antall treff mellom periodene. Samlet gir dette en stabil tendens for interesse.

Priser ser ut til å være ca 20-30 kr pr tablett. Valium inntas vanligst ved svelging, men injisering oppgis også. I den grad det brukes slanguttrykk er det blå og benzo som oppgis.

Xanor /Xanax

Xanor (Xanax), med virkestoffet alprazolam, er et legemiddel som har en dempende effekt på sentralnervesystemet (Norsk legemiddelhåndbok, 2019). Indikasjon for bruk er behandling av angstlidelser og søvnvansker ledsaget av angst. Vi samler inn data for virkestoffet alprazolam der det er mulig og etterspør Xanor/Xanax der det ikke er hensiktsmessig å se på virkestoffet.

Figur 9: Xanor/Xanax – tendens V18 - H21

Xanor/Xanax hadde en sterk økning for bruk, sammenlignet med forrige periode. Det var en stabil tendens for tilgjengelighet i perioden, sammenlignet med forrige periode (tabell 11). Det var noe nedgang i interesse. Samlet ga dette en økning for Xanor/Xanax for perioden.

Tabell 11: Xanor/Xanax - V21 – H21

	SKÅR
Bruk	12
Tilgjengelighet	-5
Interesse	-6
Endring (aggregert differanse)	1

Både OUS og Laboratoriemedisinsk klinikk hadde økning i antall positive prøver fra forrige periode. Det var en noe nedgang i apoteksalg av produkter med alprazolam. Trendpanelet meldte om sterk økning i bruk av Xanor/ Xanax i denne periode sammenlignet med forrige halvår. 16 av 24 i Trendpanelet kjente til bruk av Xanor/Xanax i perioden, de fleste fra Risiko/etablert miljø.

Tolletaten hadde ingen beslag på bosatte i Trondheim. For personer med bosted i Trøndelag var ingen endring i antall beslag (<5), men økning i mengde beslaglagt. Trendpanelet meldte om økning i tilgjengelighet.

Rusinfo hadde sterk nedgang i antall henvendelser om Xanor/Xanax siden forrige periode. Google trends hadde sterk nedgang i antall treff. Adresseavisen hadde ingen endring (men få treff totalt, <5), og Nidaros hadde ingen treff

hverken i denne eller forrige periode. Totalt ble det noe nedgang i interesse for Xanor/Xanax (alprazolam) i perioden, sammenlignet med forrige periode.

Xanor/Xanax ble oppgitt i kombinasjon med særlig alkohol, amfetamin, heroin, cannabis og Dolcontin. Pris ble som ble oppgitt var 100kr for 2mg tabletter. Bein, bikkjebein og blåe ble oppgitt som slanguttrykk. Vanligste inntaksmåte er svelging etterfulgt av injisering.

Sobril

Sobril er et legemiddel i kategorien benzodiazepiner som inneholder virkestoffet Oxazepam (Norsk legemiddelhåndbok, 2017). Indikasjonene er angst (kortarig, situasjonsbestemt) og søvnvansker. Gir muligens mindre ruseffekt enn andre benzodiazepiner. Vi bruker Sobril som fellesbetegnelse på medikamenter med virkestoffet oxazepam, slik at analysene inkluderer flere legemidler og analysesvar kommer ikke nødvendigvis fra merkevarenavnet Sobril.

Det var ingen endring i bruk, tilgjengelighet eller interesse for Sobril siden forrige periode.

Tabell 12: Sobril - V21 – H21

	SKÅR
Bruk	3
Tilgjengelighet	2
Interesse	-3
Endring (aggregert differanse)	2

OUS hadde en økning i positive prøver på oxazepam siden forrige periode, oktober 2020 – mars 2021. Det var ingen endring hos Laboratoriemedisinsk klinikk. I fengselet hadde de en sterk økning i antall positive urinprøver med oxazepam. 16 i Trendpanelet kjente til bruk i perioden og rapporterte ingen endring i bruk. Samlet ga dette en ganske stabil tendens for bruk av Sobril.

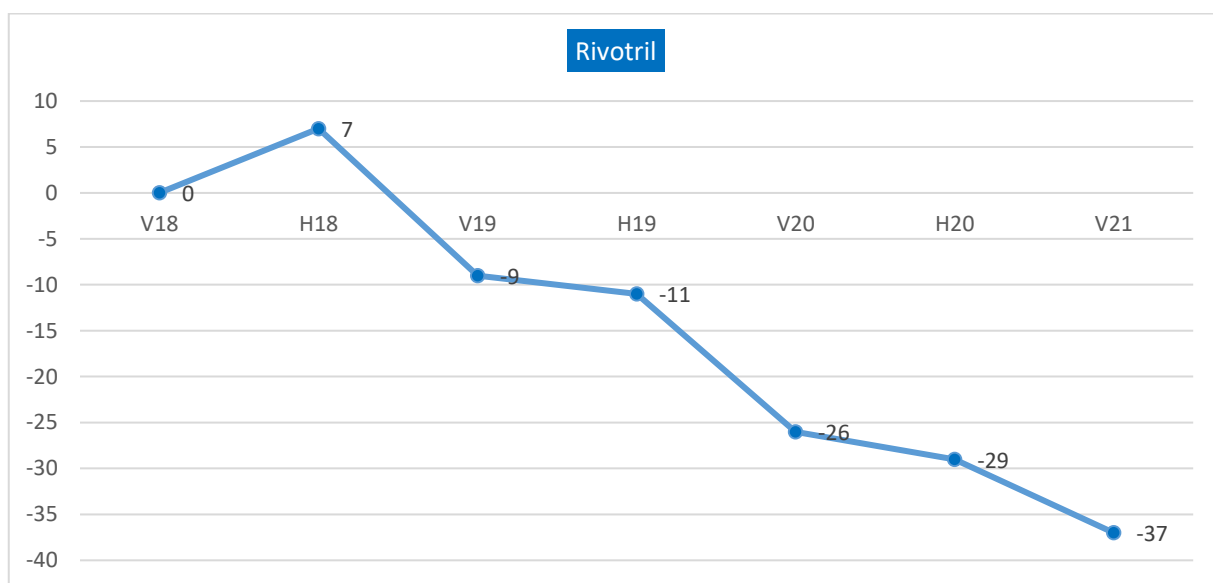
Det var ingen endring i verken antall og mengde beslag på Sobril for perioden, men det var fra ett beslag med en pille til ingen beslag i Trondheim. Trendpanelet meldte ikke om noen endring i tilgjengelighet av Sobril, og totalt sett ble det en tendens til ingen endring for Sobril siden forrige periode.

Adresseavisen hadde ingen endring i antall saker om Sobril, mens Rusinfo og Google trends hadde en nedgang i søk/henvendelser om Sobril, sammenlignet med perioden oktober 2020 – mars 2021. Samlet ga dette en stabil tendens for interesse siden forrige periode.

Rivotril

Rivotril er et legemiddel med virkestoffet klonazepam (Rusinfo, 2019). Rivotril brukes til behandling av tilstander som angstlidelser, kramper, søvnvansker og epilepsi. Vi gjør analyser på virkestoffet klonazepam der det er mulig, som i urinprøver o.l. Dermed vil resultatene kunne inneholde andre medisinske preparater enn Rivotril, men ha virkestoffet klonazepam. For enkelthets skyld bruker vi Rivotril som fellesbenevnelse på preparater med Rivotril.

Figur 10: Rivotril – V18 - H21

Det var ingen ending i verken bruk, tilgjengelighet eller interesse for Rivotril i perioden april - september 2021, sammenlignet med forrige periode. Dette gir en stabil i tendens for Rivotril (tabell 13).

Tabell 13: Rivotril – V21 - H21

	SKÅR
Bruk	0
Tilgjengelighet	-1
Interesse	1
Endring (aggregert differanse)	0

OUS hadde økning i antall positive prøver på Rivotril, sammenlignet med perioden før. Laboratoriemedisinsk klinikk hadde nedgang i antall positive prøver. Det var ingen endring i apoteksalget i perioden. 14 i Trendpanelet rapporterte kjennskap til bruk av Rivotril, men rapporterte ingen endring for bruk i denne perioden. Samlet ga dette ingen endring for bruk av Rivotril.

Det var ingen endring i antall tollbeslag hos personer bosatt i Trondheim (små beslag, <5), men og sterk nedgang i mengde beslaglagt (det var et veldig stort beslag i forrige periode). For personer bosatt i Trøndelag var det økning i antall beslag og sterk økning i mengde beslaglagt, så det ikke var noen beslag der forrige periode. Det ble rapportert om en stabil situasjon for tilgjengelighet fra Trendpanelet. Samlet gir dette en stabil tendens i tilgjengelighet for Rivotril i denne perioden.

Hverken Nidaros eller Adresseavisen endring i antall treff på Rivotril sammenlignet med perioden før, men totalt få (<5) på begge. Google trends hadde i antall søk, mens Rusinfo ikke hadde noen endring i henvendelser, men få totalt (<5). Samlet gir dette en tendens til stabil interesse for Rivotril.

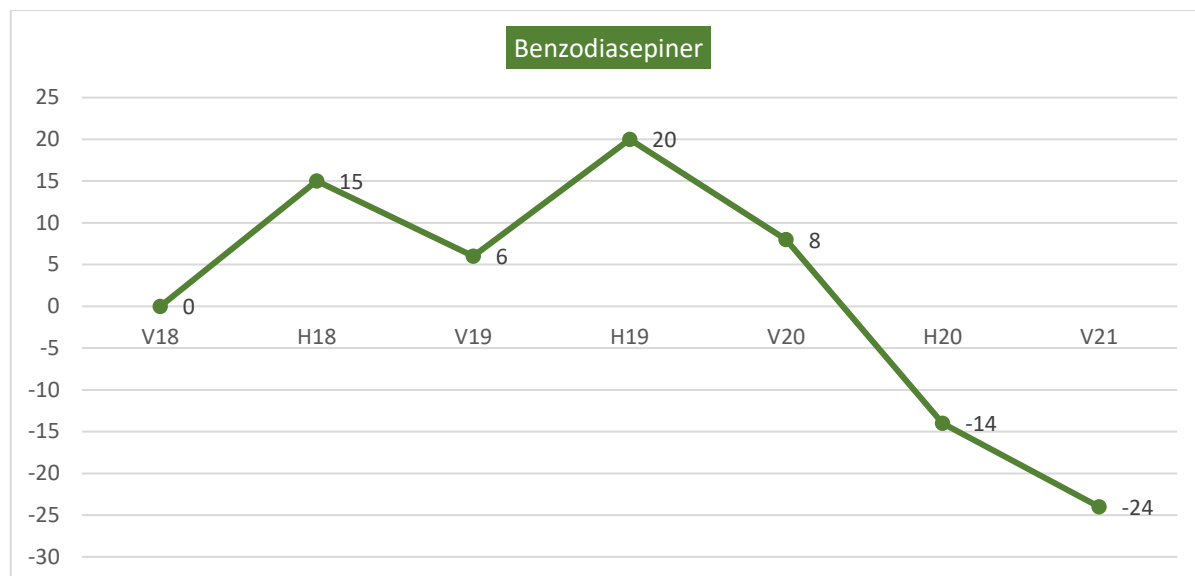
Rivotril blir i hovedsak svelget, eller injisert. Det kombineres med særlig alkohol, amfetamin, cannabis, heroin og Dolcontin. Slanguttrykk er riv og rivverter og prisen ser ut til å ligge mellom 25 – 35kr pr tablett.

Benzodiazepiner som gruppe

Vi har valgt å gjøre en samlet analyse av benzodiazepiner. Dette kan gi et bedre helhetsbilde av tendensene for bruk av benzodiazepiner. Mange i Trendpanelet synes det er vanskelig å skulle skille ut enkeltmedikamenter da det ofte er det som er tilgjengelig som brukes. I tillegg finnes det svært mange benzodiazepiner og det ville vært svært krevende å skulle holde oversikt over alle, særlig når det kan være små beslag eller få prøveutslag på enkelte.

Vi har dermed slått sammen resultatene for Rohypnol, Xanor, Valium/Vival/Stesolid, Rivotril, Sobril og andre benzopreparater som har dukket opp i materialet vårt (og virkestoffer fra de kildene som har oppgitt på dette som fra urinprøver, toll og apoteksalg) og gjort alle analysene fra rådata frem til aggregert differanse (endring). Vi har også gjort nytte av tall fra behandlingsenhetene, da vi kunne bruke F13-diagnosen, Psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser som skyldes bruk av sedativa og hypnotika.

Figur 11: Benzodiazepiner – V18 - H21

Det var en tendens til noe økning i bruk av benzodiazepiner i denne perioden, sammenlignet med perioden oktober 2020 – mars 2021. Det er en sterk nedgang for tilgjengelighet, men ingen endring i interesse. Samlet gir dette en nedgang for benzodiazepiner.

Tabell 14: Benzodiazepiner – V21 - H21

	SKÅR
Bruk	6
Tilgjengelighet	-16
Interesse	0
Endring (aggregert differanse)	-10

Det var økning i antall positive prøver på benzodiazepiner hos OUS i perioden. Sobril, Xanax/Xanor og Rivotril hadde økning, Valium hadde ingen endring. I tillegg var det noen andre benzodiazepiner som hadde økning. Hos Laboratoriemedisinsk klinikk var det en nedgang i positive prøver, hovedsakelig knyttet til Valium og Rivotril. Apoteket hadde ingen endring i salgstallene. Medisinsk klinikk og Klinikk for rus- og avhengighetsmedisin hadde ingen endring i antall innleggelser med F-13 diagnoser, men avrusingsavdelingen ved LBS hadde en sterk økning i innleggelser med denne hoveddiagnosen. Det var også helt klart flest med F-13 diagnoser som bidiagnoser hos LBS. Trendpanelet meldte om ingen nedring i bruk av benzodiazepiner. Samlet ga dette en tendens til noe økning i bruk av benzodiazepiner sammenlignet med forrige periode.

Nedgang i tilgjengelighet ser ut til i hovedsak komme fra nedgang for Valium og Xanor. For de øvrige er det en ganske stabil tendens. Tolletaten hadde en nedgang i både antall beslag og mengde beslaglagt siden forrige periode, men da var det også et svært stort parti med Rivotril som ble beslaglagt. Det var en sterk økning i beslag på bosatte i Trøndelag for øvrig. Det var ingen beslag på ikke-bosatte i Trøndelag. Kripes hadde sterk nedgang i beslag. Trendpanelet rapporterte ingen endring i tilgjengelighet. Samlet ga dette en tendens til nedgang i tilgjengelighet av benzodiazepiner, sammenlignet med perioden oktober 2020 – mars 2021.

Det var ingen endring i noen av interessekildene for benzodiazepiner. Dermed ga dette en stabil tendens for interesse for perioden.

Benzodiazepiner blandes med de fleste andre rusmidlene. Det er både ekte og falske tabletter i omløp, og særlig Rivotril og Xanax har blitt nevnt når det er snakk om falske tabletter. I tillegg nevnes ksalol-tabletter.

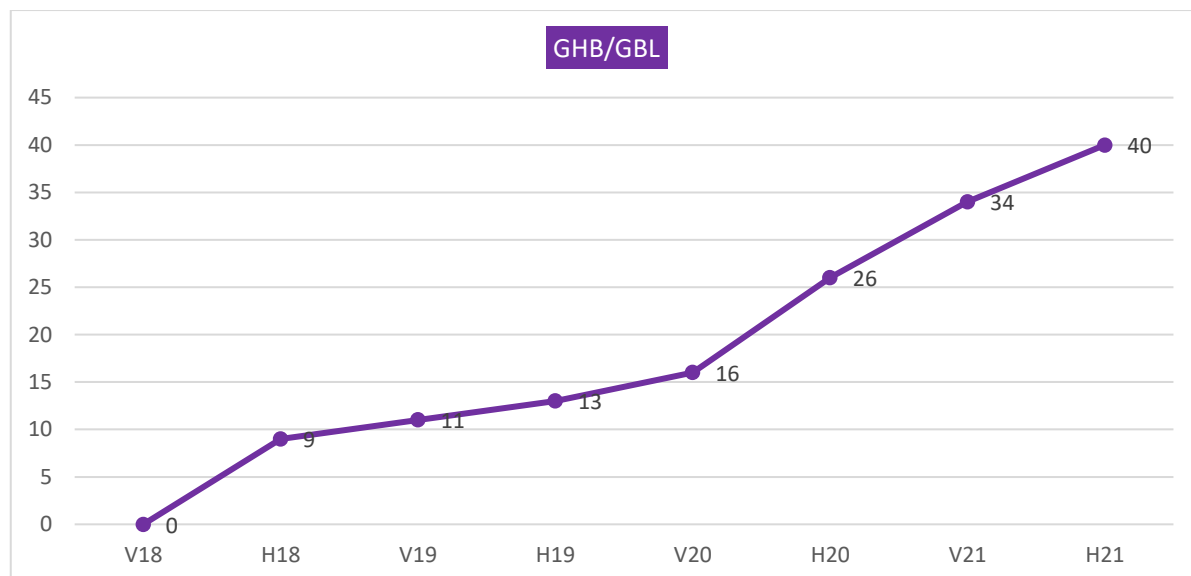
Andre medikamenter og syntetiske stoffer

(GHB/GBL, Anabole virkestoffer, Ritalin, NPS)

GHB/GBL

GHB (gammahydroksybutyrat) kommer som regel i flytende form. Det gir en alkohollignende rus med følelse av oppstemthet, velvære og selvsikkerhet (Rustelefonen, 2019). Virkningen oppstår mellom 5 og 30 minutter etter inntak. Overdosering kan føre til svimmelhet, snøvling, kvalme, brekninger og svekket koordinasjon, tretthet og falle raskt i søvn. Siden produktet som oftest er fremstilt av hobbykjemikere kan man få blandinger av lut og GHB, og dermed få etseskader i munn og svelg. Forskjellen mellom en rusdose og en overdose kan være liten. Ved overdose kan vedkommende bli bevisstløs, få pustestans, og i verste fall dø.

Figur 12: GHB/GBL – V18 - H21

Det var ingen endring i bruk, men noe økning i tilgjengelighet for GHB/GBL i perioden april - september 2021. Det var ingen endring i interesse. Samlet gir dette en tendens til noe økning for GHB/GBL (tabell 15).

Tabell 15: GHB/GBL – V21 - H21

	SKÅR
Bruk	0
Tilgjengelighet	6
Interesse	0
Endring (aggregert differanse)	6

OUS hadde ingen positive prøver på GHB/GBL hos ruspåvirkede sjåførere i perioden. Laboratoriemedisinsk klinikk hadde ingen endring i positive prøver sammenlignet med forrige periode. 6 i Trendpanelet kjente til bruk, alle fra Risiko/etablert miljø. Trendpanelet rapporterte om ingen endring i bruk. Samlet ga dette en stabil tendens for bruk av GHB/GBL siden forrige periode.

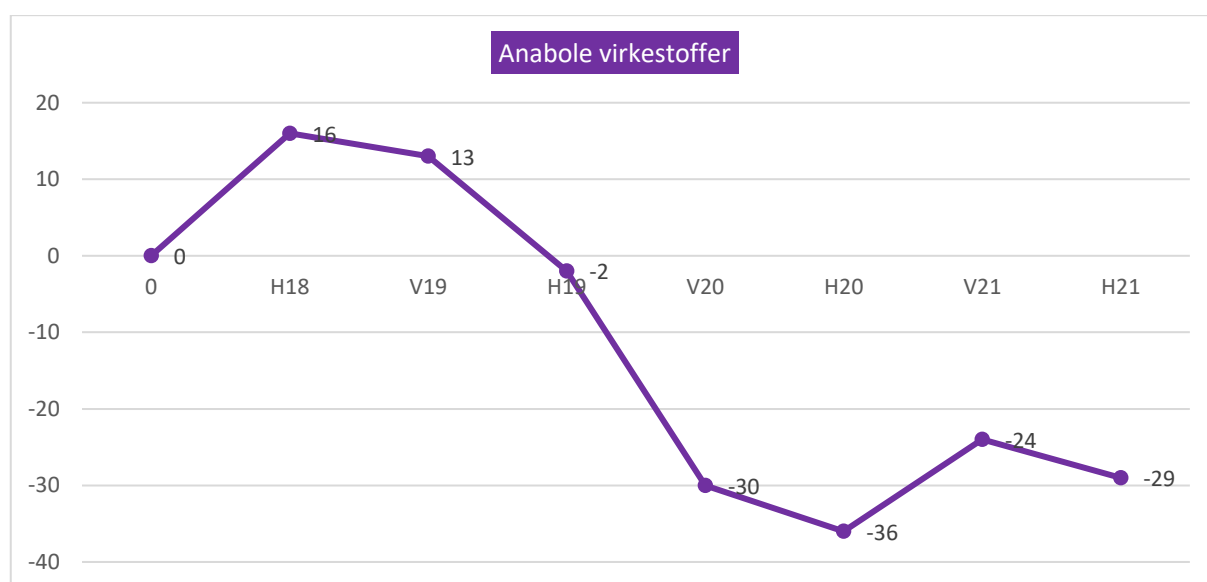
Det ble ikke gjort noen tollbeslag av GHB/GBL på bosatte i Trondheim eller Trøndelag for perioden, men flere beslag og økning i mengde beslaglagt i Trøndelag på ikke-bosatte personer. Kripes hadde ingen endring i antall beslag, men sterk økning i mengde beslag. Trendpanelet rapporterte ingen endring i tilgjengelighet. Samlet ga dette en tendens til noe økt tilgjengelighet av GHB/GBL sammenlignet med forrige periode.

Rusinfo hadde ingen endring i antall henvendelser på GHB/GBL (få, <5). Adresseavisen hadde sterk nedgang i antall omtaler av GHB/GBL. Google trends viste en sterk økning i antall treff. Totalt sett var det dermed ingen endring i interesse for GHB/GBL i perioden, sammenlignet med halvåret før.

Anabole virkestoffer

Anabole virkestoffer/steroider, steroidhormoner, virker stimulerende på stoff- og vevsoppbyggende prosesser (Halse, 2014). De er gjerne beslektet med det mannlige kjønnshormonet testosteron. Slike stoffer brukes ulovlig for å fremme muskelutvikling hos idrettsutøvere og kroppsbyggere. Bivirkninger kan være skade på lever, nyrer, hud, hjerte-karsystemet, hormonbalansen og psykiske lidelser (ofte med raserianfall og voldstendenser) (Store medisinske leksikon, 2018).

Figur 13: Anabole virkestoffer - V18 - H21

Det var ingen endring i bruk av anabole virkestoffer siden forrige periode, men stabilt for tilgjengelighet. Det var noe nedgang i interesse sammenlignet med forrige periode (tabell 16).

Tabell 16: Anabole virkestoffer – V21 - H21

	SKÅR
Bruk	0
Tilgjengelighet	-1
Interesse	-4
Endring (aggregert differanse)	-5

9 av 24 i Trendpanelet kjente til bruk av anabole virkestoffer. De meldte ingen endring i bruk. Apotekene hadde ingen endring i salget av slike virkestoffer. Totalt ga dette ingen utslag i endring av bruk for anabole virkestoffer, sammenlignet med forrige periode.

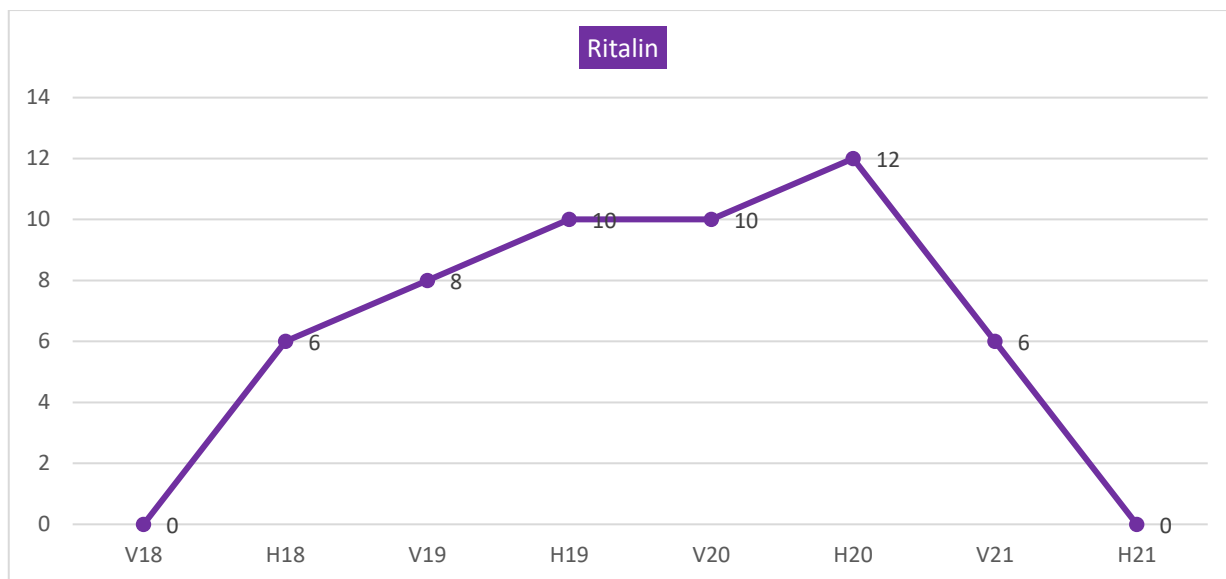
Tolletaten hadde ingen endring i antall beslag, men sterk nedgang i mengde beslaglagt i perioden for bosatte i Trondheim. Det var derimot en økning i antall beslag for bosatte i fylket for øvrig, og sterk økning i mengde beslaglagt. For beslag på ikke-bosatte i Trøndelag var det sterk økning i både antall beslag og mengde beslaglagt. Politiet hadde sterk nedgang i antall anmeldte overtredelser grunnet dopingpreparater siden forrige periode, på personer i Trondheim, og nedgang i anmeldte forhold. Trendpanelet meldte om ingen endring i tilgjengelighet. Totalt ble det ingen endring i tilgjengelighet fra forrige periode.

Både Adresseavisen, og Google trends hadde sterk nedgang i antall søk/treff på anabole virkestoffer, sammenlignet med forrige periode. Rusinfo hadde ingen henvendelser om dette i perioden. Steroideprosjektet hadde stabilt med henvendelser sammenlignet med forrige periode. Totalt ga dette noe nedgang for interesse siden forrige periode.

Ritalin

Ritalin er et legemiddel med sentralstimulerende effekt som inneholder virkestoffet metylfenidat (Nordeng, 2021). Ritalin er ett av flere medikamenter med dette virkestoffet og som brukes for å behandle ADHD (hyperkinetisk atferdsforstyrrelse). Virkningen på ADHD antas å skyldes hemming av reopptaket av noradrenalin og dopamin og dermed øke konsentrasjonen av disse (Samari, 2018). Høyt inntak kan gi eufori og er avhengighetsskapende, som gjør at det kan misbrukes som rusmiddel. Vi bruker Ritalin som sekkebetegnelse for legemidler med metylfenidat for enkelthets skyld, slik at når vi for eksempel rapporterer tall på apoteksalg, så er det også inkludert øvrige legemidler med metylfenidat, ikke bare Ritalin.

Figur 14: Ritalin - V18 - H21

Det var noe økning i bruk av Ritalin i perioden april – september 2021, sammenlignet med halvåret før. Det var en sterk nedgang i tilgjengelighet, men en stabil tendens for interesse. Samlet ga dette noe nedgang for Ritalin siden forrige periode.

Tabell 17: Ritalin – V21 - H21

	SKÅR
Bruk	6
Tilgjengelighet	-10
Interesse	-2
Endring (aggregert differanse)	-6

OUS og Laboratoriemedisinsk klinikk hadde økning i antall positive prøver på Ritalin, sammenlignet med forrige periode. Apotekerforeningen hadde ingen endring i salg av denne typen medikamenter, sammenlignet med forrige periode. Trendpanelet rapporterer om ingen endring i bruk. Samlet ga dette noe økning for bruk av Ritalin.

Det ble ikke gjort noen beslag av Ritalin i denne perioden, verken i Trondheim eller i Trøndelag. Trendpanelet rapporterte heller ingen endring i tilgjengelighet. Samlet ga dette en nedgang i tilgjengelighet for perioden.

Det var ingen endring i treff på Ritalin hos Adresseavisen, men nedgang hos Rusinfo og Google trends. Samlet ga dette en stabil tendens i interesse for Ritalin.

Nye psykoaktive stoffer (NPS)

Nye psykoaktive stoffer, NPS, også kalt designer drugs, brukes som en sekkebetegnelse på stoffer som påvirker serotoninreseptorer og gir hallusinogene effekter. Dette omfatter særlig fenetylaminer og tryptaminer, og noen syntetiske kationer (Mørland, Blomkvist, Bachs & Bretteville-Jensen, 2021). Det omfavner også substanser som forsøker å etterligne kontrollerte substanser som opioider, benzodiazepiner, stimulanter osv. (EMCDDA, 2021).

For perioden april – september 2021 var det ingen endring i bruk, men økning i tilgjengelighet av NPS i Trondheim. Det var ingen endring i interesse. Samlet ga dette en tendens til økning, sammenlignet med perioden oktober 2020 – mars 2021.

Tabell 18: NPS – V21 - H21

	SKÅR
Bruk	-1
Tilgjengelighet	9
Interesse	0
Endring (aggregert differanse)	8

Det var ingen utslag på noen bruksindikatorer for NPS i denne perioden. OUS hadde noen få positive prøver i forrige periode. Vi har ikke spurt Trendpanelet om bruksendringer da det har vært lite kjennskap til bruk av slike. Dette vil vi begynne med fra neste kartlegging.

Det var en sterk økning i antall beslag, men sterk nedgang i mengde beslag gjort på bosatte i Trondheim i denne perioden, sammenlignet med forrige periode. For bosatte i Trøndelag for øvrig var det en sterk økning i både antall og mengde beslag. For beslag på ikke-bosatte gjort i Trøndelag var det ingen endring i antall beslag, men beskjeden økning i mengde. Samlet ga dette en tendens til økning i tilgjengelighet.

Vi fikk ingen utslag på interesseindikatorene. Her er det dog noe vanskelig å fange opp da NPS er en fellesbetegnelse.

Konsekvenser av rusmiddelbruk

En del informasjon som innhentes til Føre Var er relatert til rusmiddelbruk, men sier ikke noe spesifikt om de enkelte rusmidlene. Det er likevel en type data som kan belyse konsekvenser av rusmiddelbruk. Noen slike data presenteres her.

Overdoseutrykninger og overdosedødsfall

I perioden april – september 2021 registrerte Helse- og overdoseteamet i Trondheim kommune 15 overdoser, hvor to hadde dødelig utfall. Dette er bare de tilfellene Helse- og overdoseteamet er kjent med, slik at det kan være avvik fra statistikken som er basert på dødsårsaksregisteret og publiseres av Folkehelseinstituttet årlig.

Utdeling av brukerutstyr

Heroin, amfetamin, anabole virkestoffer/dopingpreparater og et utvalg medikamenter blir ofte injisert. For å redusere blodbåren smitte, deles det ut injeksjonsutstyr til aktuelle brukergrupper. Heroin kan røykes, og det er en inntaksmåte som både reduserer overdosefare og smitterisiko. Røykefolie er utstyr som brukes ved denne inntaksmåten. Mengden injeksjonsutstyr og folie som brukes, kan være indikatorer på rusmiddelbruk i Trondheim. Med bakgrunn i dette har vi hentet inn tall på utdeling av sprøyter, røykefolie og nalokson nesespray (motgift ved opioideoverdoser).

Det ble i perioden april - september 2021 utlevert 129 520 kanyler fra Helse- og overdoseteamet/LAV-tiltakene/boligene i Trondheim kommune. Dette er en økning siden forrige periode, men da var det en nedgang siden perioden april – september 2020, så det er omtrent like mye utdelt som i tilsvarende periode i fjor. Det ble delt ut nesten seks ganger mer røykefolie som i forrige periode (totalt 3000 ark utdelt). Det ble delt ut 10 nye nalokson nesespray, like mange som i forrige periode. Det var en sterk økning i påfyll av nalokson nesespray, 46 mot 5 i forrige periode.

Smittsomme sykdommer

I følge Folkehelseinstituttets registreringer (<http://www.msis.no/>) ble fire personer i Trøndelag³ diagnostisert med HIV i perioden april - september 2021 (tabell 19). I samme periode var det ingen personer i Trøndelag som fikk diagnosen aids. Antallet personer som fikk diagnostisert hepatitt C i Trøndelag

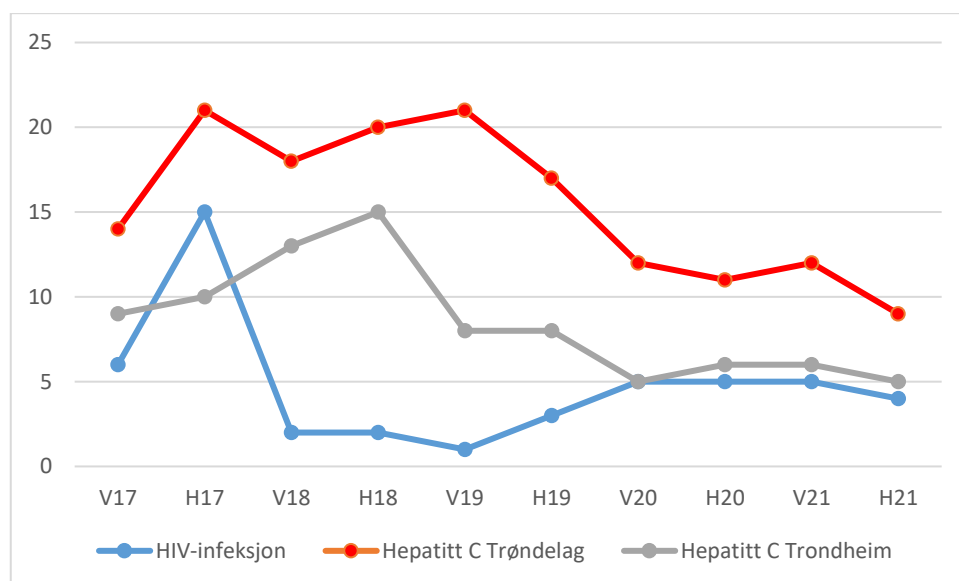
³ Tallene før 2018 er delt inn i gammel fylkesinndeling med Nord- og Sør-Trøndelag, men tallene etter er for Trøndelag. Tallene som brukes her er derfor hentet fra begge fylkene før 2018 for å sikre kontinuitet i sammenligningene.

gikk noe ned (12 til ni personer) i Trøndelag. I Trondheim har det også vært ganske stabilt antall som er smittet med Hepatitt C siden forrige periode (fra seks til fem).

Tabell 19: Smittsomme sykdommer Trøndelag og Trondheim våren 2017 til høsten 2021

	V17	H17	V18	H18	V19	H19	V20	H20	V21	H21
HIV-infeksjon	6	15	2	2	1	3	5	5	5	4
Hepatitt C Trøndelag	14	21	18	20	21	17	12	11	12	9
Hepatitt C Trondheim	9	10	13	15	8	8	5	6	6	5

Figur 15: Smittsomme sykdommer Trøndelag og Trondheim V17 - H21

Appendiks 1 – Analysetabeller

Få av datakildene som benyttes i Føre Var er direkte sammenlignbare, derfor brukes en «felles analyseenhet», en såkalt trendverdi, slik at en kan trekke ut mønstre, sammenhenger og motsetninger fra de ulike kildedataene. De følgende tabellene sammenfatter de ulike indikatorene, slik at mønstre for de enkelte rusmidlene kan identifiseres.

Analysetabellene inneholder verdier på en skala fra 2 til -2, og tallene angir ulike tendenser for hvert av rusmidlene fra forrige halvårsperiode til nåværende halvårsperiode. Tallet 2 indikerer en sterk økning og tallet 1 indikerer en gradvis økning. Hvis det ikke foreligger noen endring, markeres dette med tallet 0. Tallet -1 indikerer en gradvis nedgang og -2 indikerer en sterk nedgang.

Det brukes ulike skalaer for kildene for omregning til trendverdien som brukes i analysetabellene. Skalaene er blitt utviklet på grunnlag av dataenes utviklingsmønster og fra erfaringsutveksling med kontaktpersoner tilknyttet datakildene.

Skala for beslag, prøver, internettsider og hjelpetelefoner 2 = sterk økning dvs. fra +75 % og oppover 1 = gradvis økning dvs. fra +25 % til +74 % 0 = ingen endring dvs. fra +24 % til -12 % -1 = gradvis nedgang dvs. fra -13 % til -37 % -2 = sterk nedgang dvs. fra -38 % og nedover	Skala for behandlingsdata 2 = sterk økning dvs. alt fra +30 % og oppover 1 = gradvis økning dvs. alt mellom +29 % til +10 % 0 = ingen endring dvs. alt mellom +9 % til -9 % -1 = gradvis nedgang dvs. alt mellom -10 % til -29 % -2 = sterk nedgang dvs. fra -30 % og nedover
Skala for alkoholsalg 2 = sterk økning dvs. fra +11 % og oppover 1 = gradvis økning dvs. fra +5 % til +10 % 0 = ingen endring dvs. fra +4 % til -4 % -1 = gradvis nedgang dvs. fra -5 % til -10 % -2 = sterk nedgang dvs. fra -11 % og nedover	Skala for trendpanel og kjentmenn 2 = gjennomsnittet ligger fra 2.3 og nedover 1 = gjennomsnittet ligger mellom 2.4 og 2.6 0 = gjennomsnittet ligger mellom 2.7 og 3.3 -1 = gjennomsnittet ligger mellom 3.4 og 3.6 -2 = gjennomsnitt fra 3.7 og oppover

Skala for tallmateriale under 5

Når begge tall er 5 eller mindre, markeres dette med tegnet * bak oppgitt tendens. Når tallmaterialet er 5 eller mindre, brukes ikke sterke endringer (2 eller -2). Da brukes kun gradvis økning markert med 1*, ingen endring med 0*

og gradvis nedgang med -1*. Dersom tallmaterialet går fra 0 til 0, markeres dette med tegnet "-". Endres tallmaterialet kun med 1, utgjør dette ingen endring = 0*.

Vekting av kildene

Informasjonskildene blir kategorisert og vektet avhengig av hvor pålitelige de er med henblikk på å indikere tilgjengelighet og bruk av rusmidler. Størst vekt gis til data med klare indikasjoner på faktisk bruk av rusmidler. Kildene har følgende vekting:

Størst vekt (x4) er gitt data fra alkohol- og apoteksalg og Trendpanel (brukstrender).

Nest størst vekt (x3) er gitt beslag fra tolletaten, tester fra fengsel, Folkehelseinstituttet og Laboratoriemedisinsk klinikk, Avrusingsavdelingen ved Lade Behandlingssenter, Klinikk for rus- og avhengighetsmedisin og Trendpanel (tilgjengelighet).

Medium vekt (x2) er gitt data fra Kripos, Rusinfo, tall fra Toll på bosatte og beslag utenfor Trondheim og Medisinsk klinikk ved St. Olavs hospital HF.

Minst vekt (x1) er gitt data fra fengsel (beslag), medier og lave forekomster av funn, uavhengig av kildeopphav (funn som er markert med stjerne i tabellen).

Sammendrag av trendverdier, ikke vektet og vektet, for spesifikke rusmidler

For å identifisere verdier og tendenser for de ulike rusmidlene, sammenfatter vi trendverdiene. Da får vi en aggregert (tall basert på sammenslåtte data) differanse for hvert rusmiddel, basert på summering av positive og negative verdier.

Oppdeling av «aggregert differanse»

For å få et mer detaljert bilde av hva som ligger bak de vektete trendverdiene i tabell 9, deles den aggregerte differansen inn i tre kategorier: bruk, tilgjengelighet og interesse/bekymring. Bruk dekker kildene brukstrender fra trendpanel, prøver fra fengsel, apoteksalg, Oslo Universitetssykehus og Laboratoriemedisinsk klinikk, behandlingsdata og alkoholsalg. Tilgjengelighet baseres på tilgjengelighetstrender fra trendpanel, antall og mengde beslag fra Kripos toll og fengsel. Interesse/bekymring bygger på kildene Rustelefonen, Adresseavisen og Google Trends.

Det lages et regnestykke for hvert rusmiddel, der en tar utgangspunkt i enkeltkildenes trendverdi. Denne verdien multipliseres med kildens vektete endringsverdi. Tallet man da kommer fram til summeres for alle kildene sortert under henholdsvis bruk, tilgjengelighet og interesse. Hvert rusmiddel får da en verdi for bruk, en verdi for tilgjengelighet og en verdi for interesse som samlet vil tilsvare totalverdien, dvs. den verdien som benevnes aggregert differanse i tabell 9. I tabellen vises endringsverdien for alle dataene på de ulike kildene.

Appendiks 2 - Metodiske begrensninger – sekundærdata

Dataene som benyttes i Føre Var er i stor grad indikatorer på tilgjengelighet og bruk av rusmidler, og gir ikke et mål på faktisk bruk. Det foreligger en del usikkerhet i datamaterialet, og årsakene kan være flere, for eksempel:

Politiets (Trøndelag politidistrikt) og tolletatens data tilknyttet beslag:

Endringer i politiets og tolletatens arbeid og prioriteringer kan gi utslag fra måned til måned eller fra halvår til halvår. Dette kan få betydning for hvilke og hvor mange beslag som er gjort. Etatenes beslagstall sier ikke nødvendigvis så mye om hvilke mengder som kommer ut på markedet og blir brukt illegalt. I tillegg kan beslagstall påvirkes av lovendringer. Det kan i enkelte tilfeller være vanskelig å si om beslag var tenkt til salg/distribusjon der overtredere er bosatt/tatt eller om det skal distribueres videre.

Laboratoriemedisinsk klinikk, St. Olavs hospital HF: Mange opioider blir omdannet til morfin i kroppen og det er vanskelig å tolke hvilke stoffer som er inntatt. Heroin blir omdannet både til morfin og 6-monoacetylmorfin (6-MAM). 6-MAM påvist i urin er en spesifikk heroinmetabolitt, og brukt i denne kilden. Også GHB er vanskelig å spore i prøver. Hurtige endringer i molekylstruktur på rusmidler, særlig syntetiske cannabinoider og NPS (nye psykoaktive stoffer) gjør det vanskelig å ha oppdaterte tester for disse, slik at man ikke klarer å fange opp bruk, og dermed får «falske» negative prøver. Generelt er også en del av prøvene bestilt på mistanker eller som kontroller, og det rekvireres spesifikke prøver, slik at de har en viss usikkerhet knyttet til seg ut i fra hva slags prøver som bestilles på hvilket grunnlag, og dersom de inneholder noe annet enn det som er bestilt analyser for vil ikke dette vises.

Alkoholsalg: Salgstallene dekker kun det Vinmonopolet, Bunnpris og Ringnes AS selv selger. Data over alkoholsalg omfatter ikke legal eller illegal import, taxfree-salg eller hjemmebrenning av alkohol.

Behandlingsdata: Klinikk for rus- og avhengighetsmedisin og Medisinsk klinikk ved St. Olavs hospital HF og Avrusingsavdelingen ved Lade Behandlingssenter har bidratt med antall pasienter med diagnoser innenfor F10-F19 i ICD-10. Noen av disse diagnosene er ikke rusmiddelspesifikke, men på grupperinger av rusmidler, som opiatere. Vi har i de fleste tilfeller valgt å utelate disse data når de ikke har vært rusmiddelspesifikke nok, som F11 (Opiater) F15 (stimulanter, inklusive kaffein) og F16 (Hallusinogener), men inkludert F10 (Alkohol), F12 (Cannabinoider) og F14 (Kokain). Det vi ikke fanger opp er de pasientene som får diagnosen F19 om bruk av flere stoffer. Dette har i flere år vært den tredje største diagnosegruppen (Christiansen & Amundsen, 2018).

Apoteksalg: Man må anta at de fleste av medikamentene brukes som forskrevet og uten å skulle gi ruseffekt.

Appendiks 3 – Datakilder som brukes i Førø Var

Sekundærdata:

Apotekerforeningen: Data over salg av et utvalg medikamenter med misbrukspotensial solgt fra apoteker i Trondheim kommune.

Bunnpris, salgstall: Dagligvarekjede i Trondheim. Data over antall solgte liter av øl, cider og rusbrus (eksklusive tall på produkter fra Ringnes AS).

Helse- og overdoseteamet, Trondheim kommune: antall utdelte sprøyter og pumper, røykefolie, antall overdoser (både dødelige og ikke-dødelige) og antall utdelte nalokson nesepreparater.

Klinikk for rus- og avhengighetsmedisin, St. Olavs hospital HF: Antall innleggelser med rusdiagnose, fordelt etter ICD-10 F10-F19 diagnoser, tn4 eller tn5 diagnoser i epikriser ved utskrivelse.

Kriminalomsorgen; Trondheim fengsel, prøver og funn: Data basert på urintester, antall funn og mengde funn av rusmidler i fengslet på Tunga/Nermarka.

Kripos: Antall og mengde beslag i Trøndelag politidistrikt.

Laboratoriemedisinsk klinikk, St. Olavs hospital HF: Positive analysesvar på rusmidler fra blod-, urin- og serumprøver hos personer bosatt i Trondheim kommune.

Lade Behandlingssenter, Avrusingsavdelingen, behandlingsdata: Diagnoser på pasienter inne til avrusning basert på registrert ICD-10 diagnose fra innleggelsen.

Medisinsk klinikk, St. Olavs hospital HF: Antall innleggelser med rusdiagnose, fordelt etter ICD-10 F10-F19 diagnoser, tn4 eller tn5 diagnoser i epikriser ved utskrivelse fra somatisk avdeling i Trondheim, uavhengig av bostedskommune.

Nasjonalt Folkehelseinstitutt, smittsomme sykdommer som hiv, aids og hepatitt C: Data fra internettsidene til Folkehelseinstituttet, MSIS, legges til grunn for innhentning av hepatitt C, hiv- og aidssmitte. Det registreres antall nye diagnostiserte tilfeller hvert halvår. Antall nye hiv- og aidsdiagnoser registreres på fylkesnivå. Hepatitt C registreres både på fylkes- og kommunenivå.

Oslo Universitetssykehus (OUS), bilførertester: Positive analysesvar på rusmidler fra blod-, urin- og spyttprøver hos bilførere mistenkt for påvirket kjøring i Trøndelag.

Ringnes AS, salgstall: Data over salg av øl, rusbrus, cider og svakvin i Trondheim.

Tollregion Midt-Norge, Trondheim regiontollsted, antall og mengde beslag: Data fra tolletaten er sammensatt av antall og mengde beslag gjort i Trondheim distriktstollsted og data fra andre tollregioner som rapporteres til tollregion Midt-Norge, avdeling Trondheim, over antall beslag og mengde beslag. I hovedsak er dette beslag av postforsendelser som fortolles i Oslo eller ved ulike grenseoverganger. Også beslag gjort på bosatte i Trøndelag utenfor Trondheim kommune, samt beslag gjort i Trøndelag på personer som ikke er bosatt i regionen.

Trondheim kommune, Kontor for skjenkesaker: Årlige data over antall salgs- og skjenkebevillinger, og antall utførte salgs- og skjenkekontroller i Trondheim kommune.

Trøndelag politidistrikt: Antall narkotikasaker, anmeldte ruskjøringer og i drukkenskapsarrest (siste for Trøndelag).

Vinmonopolet, salgstall: Data over salg av alkoholholdige varer ved utsalgsstedene i Trondheim kommune.

Medie- og interessekilder:

Retriever: Kvantitativt søk på rusmiddelnavn for nett- og papirutgaven til Adresseavisen NRK Trøndelag og Nidaros, gjennomføres av Kommunikasjonsavdelingen i Helse Midt-Norge RHF. Antall treff på nett- og papirartikler, ikke utskilt dobbeltregistreringer (treff på samme sak på nettside og i papiravis).

Under Dusken: Studentavis for Trondheim. Utgis ca to ganger i måneden i papir- og nettutgave (publiserer også saker på nett som ikke publiseres i papirutgaven). Kvalitative søk.

Sorgenfri: Gatemagasinet fra Trondheim. Utgis hver 4. uke. Kvalitative søk.

Rusinfo (tidligere Rustelefonen), antall henvendelser: En nasjonal hjelpetelefon, chatteside og SMS-tjeneste som svarer på spørsmål om rus. Data over antall henvendelser om rusmidler fra Trøndelag.

Steroideprosjektet Et nasjonalt behandlings- og kunnskapsutviklingsprosjekt. Tilbyr behandling til brukere av anabole steroider- uavhengig av bosted. Gir også informasjon til brukere og pårørende. Tall på antall henvendelse fra Trøndelag.

Google trends: Google trends gir et bilde av hvor populær en søketerm (et ord) har vært innenfor et geografisk område innenfor en gitt tidsperiode. Trends gir ikke konkrete antall søk, men viser svingninger innenfor den gitte tidsperioden på et intervall fra 0-100. Tall fra tidligere Sør-Trøndelag.

Informanter:

Trendpanel: Anonyme informanter, utvalgt på bakgrunn av deres ekspertkunnskap om rusmiddelbruk i Trondheim. De svarer på et spørreskjema hver sjette måned og rapporterer om bruk, tilgjengelighet, helseskader, pris, slanguttrykk og lignende.

Ekspertpanel: Vi har et ekspertpanel som vi gjennomgår resultatene sammen med for å få nyttig utfyllende informasjon eller perspektiver på de funn og tolkninger vi gjør. Dette er personer innenfor både kommune, spesialisthelsetjeneste og andre offentlige instanser.

Litteratur

Alpers, S.E., Skogen, J.C., Mæland, S., Pallesen, S., Rabben, Å.K., Lunde, L.-H., Fadnes, L.T. (2021, 8. juni 2021) Alcohol Consumption during a Pandemic Lockdown Period and Change in Alcohol Consumption Related to Worries and Pandemic Measures. Int. J. Environ. Res. Public Health 2021, 18, 1220.

<https://doi.org/10.3390/ijerph18031220>

Christiansen, S. T. G. & Amundsen, E. J. (2018, 11. Juni 2019). Behandling for narkotikaproblemer i spesialisthelsetjenesten. Hentet fra <https://fhi.no/nettpub/narkotikainorge/tiltak-og-behandling/behandling-for-narkotikaproblemer-i-spesialisthelsetjenesten/>

Dietrichs, E. S. & Bramnes, J. G. (2018). Cannabis. Hentet fra <https://sml.snl.no/cannabis>

Dietrichs, E. S. & Mørland, J. (2018). Heroin. Hentet fra <https://sml.snl.no/heroin>

Dietrichs, E. S. & Mørland, J. (2021). Kodein. Hentet fra <https://sml.snl.no/kodein>

Europeisk overvåkningssenter for narkotika og narkotikamisbruk (2021), *Impact of COVID-19 on drug markets, use, harms and drug services in the community and prisons: results from an EMCDDA trendspotter study*. https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13745/TD0321143ENN_002.pdf

Europeisk overvåkningssenter for narkotika og narkotikamisbruk (2021), *New psychoactive substances: health and social responses*. Publications Office of the European Union, Luxembourg. <https://www.emcdda.europa.eu/publications/mini-guides/new-psychoactive-s...>

Folkehelseinstituttet (2019). Narkotikautløste dødsfall i Norge i 2018. Hentet fra <https://www.fhi.no/nettpub/narkotikainorge/konsekvenser-av-narkotikabruk/narkotikautloste-dodsfall-i-norge-i-2018/>

Halse, J. (2014). Anabole steroider. Hentet fra https://sml.snl.no/anabole_steroider

Helsedirektoratet (2016) Avrusning fra rusmidler og vanedannende legemidler. Hentet fra

<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/avrusning-fra-rusmidler-og-vanedannende-legemidler>

Helsedirektoratet (2019). Dette skjer i kroppen når du drikker alkohol. Hentet fra <https://helsenorge.no/rus-og-avhengighet/alkohol/alkoholens-virkning-pa-kroppen>

Hustvedt, I. B., Bosnic, H., Håland, M. E. & Lie, T. (2019). *Tjenestemottakere med rusproblemer og psykiske problemer i kommunene, Brukerplan -Årsrapport 2018*. Stavanger: Regionalt kompetansesenter for rusmiddelforskning i Helse Vest.

Kripos (2020). Narkotika- og dopingstatistikk 2020. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/narkotika/narkotikastatistikk-2020.pdf>

Knoff, R.V. & Flesland, L. (2017): *Føre Var rapport, nr. 2, 2017*. Bergen: Stiftelsen Bergensklinikkene.

Lervåg, S-E. & Mounteney, J. (2007). *Føre var: kartlegging av rustrender – Manual*. Stiftelsen Bergensklinikkene.

Lunde, E. S. (2020) 1 av 3 drikker alkohol hver uke. Hentet fra <https://www.ssb.no/helse/artikler-og-publikasjoner/1-av-3-drikker-alkohol-hver-uke>

Mounteney, J. (2009): *Methods for providing an earlier warning of emerging drug trends* (Doktoravhandling). University of Bergen, Bergen.

Mørland, J. (2014). Designer drugs. Hentet fra https://sml.snl.no/designer_drugs

Mørland, J. (2017). Hallusinogener. Hentet fra <https://sml.snl.no/hallusinogener>

Mørland, J. (2015). Opioider. <https://sml.snl.no/opioider>

Mørland, J., Blomkvist, A. W., Bachs, L. & Bretteville-Jensen, A. L. (2021). Psykedeliske stoffer. Hentet fra https://sml.snl.no/psykedeliske_stoffer

Mørland, J. & Dietrichs, E. S. (2018). Kokain. Hentet fra <https://sml.snl.no/kokain>

Mørland, J. & Dietrichs, E. S. (2019). Sentralstimulerende midler. Hentet fra https://sml.snl.no/sentralstimulerende_midler

Mørland, J. & Kjøll, G. (2018). Ecstasy. Hentet fra <https://sml.snl.no/ecstasy>

Nordeng, H. (2021). Ritalin. Hentet fra <https://sml.snl.no/Ritalin>

Norsk legemiddelhåndbok. (2019). Benzodiazepiner. Hentet fra <https://www.legemiddelhandboka.no/L5.1.1/Benzodiazepiner>

Norsk legemiddelhåndbok. (2017) Okazepam. Hentet fra <https://www.legemiddelhandboka.no/L5.1.1.6/Oksazepam>

Rustelefonen (2019). Cannabis. Hentet fra <http://www.rustelefonen.no/fakta-om-cannabis/>

Rustelefonen (2019). Etanol. Hentet fra <http://www.rustelefonen.no/fakta-om-alkohol/>

Rustelefonen (2019). Fakta om syntetisk hasj. Hentet fra <http://www.rustelefonen.no/fakta-om-syntetiske-cannabinoider/>

Ræder, J. (2020). Fentanyl. Hentet fra <https://sml.snl.no/fentanyl>

Ræder, J. (2019). Oksykodon. Hentet fra <https://sml.snl.no/oksykodon>

Samari, K. A. (2018). Metylfenidat. Hentet fra <https://sml.snl.no/metylfenidat>

Store medisinske leksikon (2018). Doping. Hentet fra <https://sml.snl.no/doping>

Øye, I. (2018). Benzodiazepiner. Hentet fra <https://sml.snl.no/benzodiazepiner>

Relevante nettsider:

Felleskatalogen: www.felleskatalogen.no

Folkehelseinstituttet: www.fhi.no

Helsedirektoratet: www.helsedirektoratet.no

Norsk Legemiddelhåndbok: www.legemiddelhandboka.no

Rusinfo: www.rusinfo.no